

Català superior (1937)

Apunts d'Alfred Badia

ALFRED BADIA I GABARRÓ (Barcelona 1912 – 1994) fou assagista, traductor, poeta i autor teatral. És conegut per les versions catalanes dels *Sonets a Orfeu* de R.M. Rilke (1979) i d'una selecció de poesies de trobadors i trobairitz (1982, 1983). Els seus millors llibres de poesia són: *Presó de cendra* (1979) i *Adés era l'alba* (1991). L'assaig filosòfic, polític i literari està recollit a: *Crítica, somni, projecte, recerca* (1988). Vegeu també <www.alfredbadia.net>. Obtingué el títol de Professor de Català el curs 1936-1937.

Transcripció de l'original.

Reproduïm en facsímil dues pàgines dels apunts originals.

SUMARI

SINTAXI

- 977 Subjecte i predicat. Els complements verbals
982 Els complements verbals
1001 Casos especials de subjecte i de complements
1007 Els verbs copulatius i els termes predicatius
1011 Sintaxi de les formes no personals del verb
1019 La subordinació amb verb flexionat
1023 Les subordinades adjectives o de relatiu
1043 La subordinació conjuntiva
1049 La coordinació
1053 Remarques sobre alguns usos conjuntius
1055 La negació
1062 La negació expletiva
1068 Usos preposicionals

Clame de Batata superior

1ª lligó a la ^{professor: Pompeu Fabra} qual amirós

Dijarts 9-2-97 Llutaci.

Ésta oració o proposició curta, sintàcticament dels dos elements: subjecte i predicat. El subjecte, representat per un grup substantival o per un substantiu, és el mot o mots que indiquen l'ésser o cosa de què s'ocupa qualcun. El predicat és el mot o mots amb els quals s'ha de dir alguna cosa del subjecte.

El predicat, que és con un complement del subjecte, pot revestir dues formes: la de verb o sia significat un procés del substantiu que representa el subjecte, i la d'adjectiu o sia, ~~la de qualitat~~ significat una qualitat que atribueix al subjecte; en aquest darrer cas, ^{en batata} va precedit del verb *ésser* *estar* o d'altres de significació semblant, i s'anomena predicats; així: *Él es bell*. El predicat és, doncs, qualcun que atribueix al subjecte,

1a LLIÇÓ

A LA QUAL ASSISTEIXO

Dimarts 9.II.37

SINTAXI

[Subjecte i Predicat. Els complements verbals]

Tota oració o proposició consta sintàcticament de dos elements: subjecte i predicat. El subjecte representat per un grup substantival o per un substantiu, és el mot o mots que indiquen l'ésser o cosa de qui diem quelcom. El predicat és el mot o mots amb els quals diem alguna cosa del subjecte. El predicat, que és com un *complement del subjecte*, pot revestir dues formes: la de verb, o sia significant un procés del substantiu que representa el subjecte, i la d'adjectiu, o sia, significant una qualitat que atribuïm al subjecte; en aquest darrer cas, en català va precedit del verb còpula *ésser*, *estar* o d'altres de significació semblant, i s'anomena *predicatiu*; així:

El meu oncle llegeix
El meu oncle és vell

El predicat és, doncs, quelcom que atribuïm al subjecte, o, si es vol, uns mots que adjuntem al substantiu per actualitzar-lo.

Hi ha, per tant, una veritable subordinació del predicat al subjecte tal com s'esdevé amb l'atribut respecte del substantiu. Quan el predicat és un verb, la concordança entre subjecte i predicat és en nombre i persona. Quan és un adjectiu unit amb el subjecte mitjançant el verb còpula, la concordança és en nombre, gènere i persona. La dependència i relació del predicatiu

en esguard al subjecte és¹ major que no la del verb, pel fet d'indicar una qualitat d'aquest.

El grup substantival o substantiu que representa el subjecte, pot ésser substituït per un pronom fort.

Singular:

El de 1a persona és *jo*.

El de 2a persona és *tu*.

El de 3a persona és *ell*, i amb aquesta persona, indiquem tot aquell ésser singular que no és ni *tu* ni *jo*.

Plural:

El de 1a persona és *nosaltres* i representa el grup de persones entre les quals es troba la que parla.

El de 2a persona, *vosaltres*, indica el grup de persones, a les quals es parla.

I el de 3a persona, *ells*, el grup d'éssers –persones, coses– que no són aquelles a les quals hom parla, i entre les quals no es troba la que parla.

La proposició –subjecte i predicat– pot esdevenir conjuntament, subjecte gramatical d'una altra proposició. En l'oració total s'esdevindrà, per tant, que el subjecte gramatical no coincidirà amb el psicològic. –(lògic?)

Hi ha predicats precedits de còpula que no són representats per cap adjectiu: són substantius, el concepte específic dels quals està comprès, en un sentit indeterminat, dintre un concepte de grup de què és un cas concret el substantiu que fa de predicat.

P. e.

El meu oncle és mestre

També el predicatiu és un substantiu quan existeix una identitat entre subjecte i predicat, identitat de tipus gramatical, cenyida a l'aspecte que ens escau d'expressar, no identitat de tipus lògic. En aquest cas el substantiu està plenament determinat:

El meu oncle és *el mestre*

Existeixen uns mots encarregats de completar el verb; mots que són al

1. A l'original: *essent*

verb, el que l'adjectiu és al substantiu, indiquen la manera de l'acció. Són els adverbis i sobretot els *de manera*, que són els veritables adverbis.

(Podríem dir, en rigor, que les parts de l'oració o categories gramaticals són, els substantius i llurs atributs, els adjectius, i els verbs i llurs complements, els adverbis de manera.)

De la gran connexió existent entre els adjectius i els adverbis, és una prova que, la major part d'adverbis, en la majoria de llengües són mots derivats d'adjectius. En algunes llengües, adverbis i adjectius coincideixen.

En català, el grup dels adverbis de manera està integrat en llur major part, pels adverbis acabats en *ment*, que, com és sabut, procedeixen de la forma femenina de l'adjectiu. Així, si diem: *son*, substantiu, i *dorm*, verb que indica l'acció expressada pel substantiu, i volem emprar la idea de *profunditat* per modificar ambdós mots, en el primer cas, prendrà la forma d'un adjectiu i direm: *son profund*; i en el segon cas, la forma d'un adverbí i direm: *dorm profundament*.

Diem adverbí, i entenem també amb aquest mot, el grup de paraules que exerceixen idèntica funció sintàctica amb referència al verb, dit també *locució adverbial*. Entre adverbis pròpiament dits i locucions adverbials no hi ha diferència marcada; les diferències són ortogràfiques i no sintàctiques.

Al predicat s'afegeixen també uns mots o grups de mots que indiquen circumstàncies del procés designat pel verb; són els adverbis de *temps*, de *lloc*, etc. Cal anar en compte a assenyalar en l'anàlisi els adverbis, car els gramàtics anomenen adverbis tots els mots que no formen part de cap altra categoria gramatical.

Si diem:

Vindràs demà? –Sí

Aquest *sí* com que no és cap altra part de l'oració, ha estat catalogat com un adverbí d'afirmació. En rigor, és un mot que val per tota una frase, un mot-sentència que diuen els anglesos, i la qualificació d'adverbí no passa d'ésser un recurs per sortir del pas.

Complements: Són els grups de mots amb els quals completem el procés indicat pel verb. Dues grans qüestions plantegen els complements: el de la manera d'introduir-los, i el de la manera de representar-los per mots febles.

La major part de complements s'introdueixen mitjançant preposició. La preposició indica una mena de relació entre el verb i el complement:

Ha sortit d'una casa

En aquest exemple la preposició *de*, indica provenença (ofici que li correspon generalment). Veiem així la funció que correspon a les preposicions; la d'indicar una subordinació de complement a verb i de substantiu a substantiu.

Altra manera d'introduir els complements és per simple juxtaposició. Així s'esdevé en moltes llengües; així s'esdevé també en català amb el complement acusatiu, llevat de raríssims casos.

He vist una casa

El complement amb el qual completem l'acció d'un verb de predicació incompleta com és el cas de l'exemple (*he vist*; què és allò que has vist?) és el que designem amb el nom de *complement acusatiu*. Aquesta denominació té l'inconvenient d'aplicar a la sintaxi un mot que correspon a la morfologia; però té damunt de la de *complement directe* amb què es designa generalment, innegables avantatges. El complement dit *acusatiu* no sempre representa el terme damunt del qual recau l'acció directa del verb; així en: *He caminat quatre quilòmetres, quatre quilòmetres* indica la mesura d'allò caminat, però el verb *caminar* no descarrega la seva acció en els quatre quilòmetres.

El complement acusatiu s'introdueix també, a vegades, –poquíssimes– amb preposició. En les llengües neolatines no hi ha pas correspondència en la introducció d'uns mateixos complements amb respecte a uns mateixos verbs; així:

J'aime mon père
Yo amo a mi padre
Jo estimo el meu pare

Resultat d'això és que no és pas cosa fàcil, en molts casos, donar regles de descastellanització. Tot amb tot, les alteracions en la construcció catalana i la influència del castellà[,], essent nombroses[,], cal vigilar-les i evitar-les, procedint ordenadament.

Criteri per conèixer el complement acusatiu.

Millor que totes les explicacions lògiques, valen els següents dos criteris gramaticals:

a) Quan, aplicant a l'entitat que indica el substantiu que fa de complement acusatiu, el verb de la proposició en participi passiu, a títol qualificatiu el sentit queda perfecte:

Jo estimo el pare (*pare*, la cosa estimada)
Camino quatre quilòmetres (*quatre quilòmetres*, la cosa caminada)

b) Quan el complement és determinat, si reduint-lo a 3a persona singular i substituint-lo per un pronom feble, aquest resulta ésser *el, la* (car en plural és igual ac. que dat.: *els*):

Jo *l'estimo*
Jo *el camino*

La manera normal d'introduir el complement acusatiu és per juxtaposició. En llatí, els mots segons llurs casos, (segons l'ofici que exercien en la proposició) canviaven de terminació; això feia indiferent l'ordre dels elements de la proposició:

Filius amat patrem
Patrem amat filius

El complement acusatiu s'introduïa en llatí sense preposició.

La pèrdua de les desinències de la declinació, ha obligat a les llengües neollatines a una ordenació; i d'aquesta ordenació deduïm el sentit de la proposició. Així:

El fill estima el pare

Tothom entén que *el fill* és el que estima, i *el pare* és l'ésser estimat. Aquest fet, tant com la fidelitat al llatí autoritza que introduïm el complement acusatiu sense la preposició *a*, de manera que formalment no hi ha diferència entre subjecte i complement. Enunciant: *El meu pare*, no coneixerem si és subjecte o complement de la proposició.

Certes llengües neollatines introdueixen el complement amb preposició, la mateixa del complement datiu.

En castellà:

He visto a mi padre
He visto una casa

En castellà, quan el complement acusatiu és persona, s'introdueix amb la preposició *a*; quan és cosa, sense preposició. Cosa semblant s'esdevé en portuguès, romanès, i diversos dialectes italians.

En català medieval, es començà en alguns casos a introduir els complements acusatius amb la preposició *a*. Després, la influència del castellà, exagerà aquest ús.

2a LLIÇÓ

Dijous 11.II:37

[Els complements verbals]

En el llenguatge parlat, hom troba dues construccions del complement acusatiu. Una, amb la preposició *a* i una altra, sense. Sols cal admetre la segona com a correcta. Així:

He vist a la meva amiga –incorrecte–

Escriuré a la meva amiga –correcte–

En substituir el complement per pronoms febles, notem que en el primer cas, el pronom substitutor és l'acusatiu, *el*; en el segon, el datiu *li*.

Un altre procediment, ultra els coneguts, per saber si la introducció del complement amb la preposició *a* és correcta, consisteix en suprimir-la. Quan, com en el primer exemple, el nostre sentiment lingüístic ens diu que la preposició queda perfectament bé sense la preposició, és que s'ha de suprimir en realitat. En el segon exemple, en canvi, veiem de seguida que sense la preposició, l'oració manca de sentit. No és, per tant, suprimible.

Diem d'un verb que és transitiu quan admet o necessita un acusatiu.

Podem afirmar que qualsevol grup substantival acusatiu ha d'ometre la preposició *a*. Anteriorment s'havia tolerat en les inversions. Ex.

La fonètica precedeix la morfologia
(A la fonètica precedeix la morfologia)

El poble diu:

La morfologia, la precedeix la fonètica.

Tals inversions però tenen un aire de malabarisme i és molt més aconsellable acceptar l'ordre sintàctic normal.

Quan l'acusatiu és un pronom personal, pot posar-se la preposició *a*. Així

Ell em mira (Emfasitzant, com que el pronom feble no es pot emfasitzar, l'únic recurs és fer sortir el *mi*.)

Ell em mira *a mi*

Fora d'aquest cas, cal no admetre-la mai.

En l'edat mitjana s'aprecia algun cas de: *al qual* acusatiu, que ara, sols és tolerable.

En oracions el·líptiques és tolerable i àdhuc a vegades indispensable l'ús de la preposició *a*. Per exemple, darrera d'una partícula comparativa. Així:

Pere persegueix en Pau, com el gat *a* la rata

En català antic en aquest cas de vegades l'ometien. Parlant, podem prescindir de l'*a*, fent una petita pausa.

En Ruyra, va proposar el següent cas que, per bé que rebuscat, i extrem, potser millora utilitzant l'*a*:

A estima B més que C

Cal escriure: A estima B més que *a* C?

Aquest seria un dels casos en què fóra facultatiu l'ús de la preposició *a*; amb tot, és millor no afluixar i evitar de posar-la, perquè una primera concessió ens portaria a utilitzar-la davant de B, on és absolutament incorrecta. Literàriament és millor donar un altre tomb a l'oració.

Quan es tracta de dues oracions coordinades en la segona de les quals el verb és el·líptic, amb una coma substituïm el verb sobreentès i evitem de posar-hi la preposició *a*. Enraonant, una petita pausa serà suficient. Així:

En Joan estima en Pere; en Jaume, en Miquel

Representants del complement acusatiu.

Singular 1a persona: *em* (o *me*, *m'*, *'m*) etc.

Singular 2a persona: *et*

Plural 1a persona: *ens*

Plural 2a persona: *us*

(Aquests complements també són datius, de manera que per conèixer el complement acusatiu, no serveixen; cal reduir-lo a 3a persona.)

Singular 3a persona:	<i>el</i>	-substitut substantiu masculí singular
	<i>la</i>	-substitut substantiu femení singular
	<i>els</i>	-substitut substantiu tots masculins, o masculins i femenins
	<i>les</i>	-substitut substantiu femenins
	<i>ho</i>	-substitut de pronom accentuat i de frases senceres
	<i>en</i>	-substitut complement partitiu

En oracions coordinades, la segona no té sempre la independència que es pretén sinó que depèn del contingut de la primera. Així

He estudiat la lliçó i ja *la* sé

La forma de la segona és distinta del que fóra si fos la primera del discurs. El fet d'estar coordinada amb la primera, permet que es variï.

Els pronoms febles provenen tots, dels demostratius llatins; però sols en català s'ha conservat el pronom feble derivat del demostratiu llatí «hoc», (*ho*) i que emprem per substituir el pronom accentuat *això* (no és masculí, ni femení, ni neutre). Així:

Ja sé *això* – Ja *ho* sé

En castellà cal utilitzar el pronom *lo* i en portuguès *o*, que també són masculins.

Existeixen uns substantius comptables, p. ex. *llibres*. Quan els pronunciem, entenem sempre un nombre determinat de llibres entre tots els que hi² pugui haver al món. Si un substantiu d'aquesta naturalesa fa de complement acusatiu, i el volem substituir per un pronom feble, tant si es tracta del simple substantiu, com del substantiu del qual volem substituir una part (que designem per un adjectiu numeral cardinal, indefinit o quantitatiu) el pronom substitutor és *en*, complement d'origen adverbial. *a*)

Hi ha uns substantius no comptables, p. ex.: *aigua*, que a semblança de les magnituds matemàtiques, no poden, en rigor, dividir-se. El que es fa, aleshores, és escollir una mesura o model arbitraris –una unitat– i observar quantes vegades està compresa en la quantitat de què disposem. Per extensió hi referim els numerals que, en rigor no escaurien més que als substantius comptables; també són substituïts pel pronom *en*. *b*)

2. A l'original, aquest *hi* està ratllat.

- a) Tinc llibres – En tinc
 b) Bec aigua – En bec

Aquests complements s'anomenen complements partitius.

Dels pronoms de 3a persona (*el, la, els, les, ho*) cap no és exclusivament acusatiu. Poden ésser també predicatius.

Sortosament, el català de Barcelona no té, quant a aquest apartat, res a corregir al seu llenguatge parlat.

En certs indrets de Catalunya, però:

Ja els *e* veig aquestes dificultats

A Barcelona diem, però

Els *e* sents?

Que en els temps de l'anarquia, algú pretengué defensar, escrivint *els - e sent* o bé *elze sents*.

Quant a la col·locació dels pronoms sabem que els infinitius, gerundis i imperatius demanen els pronoms darrera i els altres temps, davant.

Per arcaisme o per estilística poden, però[,] deixar d'anar al seu lloc.

3a LLIÇÓ

Dimarts 16.II.37

Una construcció freqüentíssima en català és la del verb transitiu amb dos complements. El complement acusatiu dit també directe designant generalment cosa i el complement datiu o indirecte designant generalment persona. Així

a) *Dono els llibres al mestre*

Tots els complements datius representats per grups substantivals són introduïts amb la preposició *a*. Però no tots els complements introduïts amb la preposició *a*, són datius. Així

Em refereixo al meu amic

Un bon criteri per a conèixer el complement datiu consisteix en substituir el complement en litigi pel pronom de tercera persona singular. Si aquest és *li*, el complement és indirecte o datiu, si no es pot fer la substitució, és un complement preposicional.

El complement datiu ha estat qualificat per alguns com a *complement directiu*. S'ha dit que aquest complement és el terme de l'acció indicada pel verb i completada per l'acusatiu. Però si bé és cert que en molts casos el complement datiu té aquest caràcter de terme d'una direcció com és el cas de l'exemple, *Dono els llibres al mestre*, també ho és que en d'altres la seva funció és absolutament la contrària. Així:

b) Prenc els llibres al mestre

El que és observable en ambdós casos, és l'existència d'una relació activa del *mestre* respecte a *llibres*, de mateixa naturalesa que la que s'esdevé entre el subjecte i el complement acusatiu. Si en l'exemple, a) Jo, subjecte efectuo l'acció de donar llibres, el mestre efectua l'acció de rebre'ls. I recíprocament en l'exemple b).

L'expressió del complement datiu és la d'una persona que afecta l'acusatiu. Fixem-nos en l'exemple:

Li miro les mans,

que equival a

Miro les seves mans.

La relació entre *mans* i *li*, és una relació entre una part i el tot, una relació possessiva.

El complement datiu és generalment representant d'una persona (la que rep el profit o el dany d'una acció del verb). Pot ésser-ho també d'un animal o planta i àdhuc d'una cosa:

Veus aquest arbre? *Li* han tallat les branques

O sia: Han tallat les branques a *l'arbre*

(En aquest exemple es veu també aquella relació activa entre datiu i acusatiu que fèiem notar en: *Li miro les mans*.)

Els representants del complement acusatiu vam dir que eren:

1a i 2a persones	3a persona	forma reflexa 3a persona
<i>em</i>	<i>el</i>	
<i>et</i>	<i>la</i>	
<i>ens</i>	<i>els</i>	<i>es</i>
<i>us</i>	<i>les</i>	
	<i>ho</i>	
	<i>en</i>	

Els verbs reflexius, o sia aquells l'acció dels quals recau damunt el mateix subjecte, no demanen altre canvi de pronom que el de l'acusatiu de 3a persona singular o plural. El pronom corresponent és *es*.

En la primera i segona persona, conserven les mateixes formes (*em, et, ens, us*).

Els representants de complement datiu són:

<i>em</i>	
<i>et</i>	<i>li</i>
<i>ens</i>	<i>els</i>
<i>us</i>	
<i>es</i>	

Com pot apreciar-se hi ha menys riquesa de formes en el datiu que en l'acusatiu. També és de notar que la forma *els*, tant pot representar un acusatiu com un datiu, però així com en acusatiu només representa el plural masculí, en datiu representa el plural masculí i el femení.

Jo dono els llibres. Jo *els* dono
 Jo dono les llibretes. Jo *les* dono
 Escric als nois. *Els* escric
 Escric a les noies. *Els* escric

El *li* substitueix el datiu singular masculí i el femení indistintament. El *els* datiu, substitueix el datiu plural masculí i femení indistintament. Aquest defecte del sistema ja ve d'antic. A l'edat mitjana ja trobem les mateixes formes. En algunes contrades catalanes el llenguatge parlat ha remeiati espontàniament el defecte. Així:

Jo dono els llibres a les noies
 Jo *lis* dono els llibres

Però aquesta solució no pot acceptar-se perquè no és la barcelonina ni quedaria literària. El llenguatge parlat barceloní ha trobat també una solució al defecte que el datiu plural *els*, sigui igual a l'acusatiu. Sentint el datiu *li*, com si fos un compost de dos mots, l'acusatiu *l' i i* ($li=l'+i$) ha creat un datiu constituït pel pronom *els+i*, donant lloc al datiu barceloní *els i*, que alguns han volgut escriure *els hi*. Aquest *hi* precedit d'*els*, quan substitueix un complement datiu és totalment incorrecte. Així:

Els donaré aquest llibre, no
Els hi donaré aquest llibre

Podem dir, per tant, que sempre que ens trobem amb un *els hi*, que substitueixi un sol complement, hem d'esborrar *hi*. Així:

Escriuré una carta a les dones
Els escriuré una carta, no
Els hi escriuré una carta, ni
Les hi escriuré una carta, com fan a Mallorca.

Alerta però, a no esborrar sistemàticament tots els *hi*, dels grups *els hi* que trobem, car no tots són dolents. Així:

(Parlant d'un calaix) Els hi posaré els llibres

Ací l'*hi* és correcte; és un simple adverbi de lloc.

La situació de l'oració en el context, ens pot obligar a permetre substituir els dos complements, datiu i acusatiu. Així: Si parlem de cadires, no direm: *Em porta les cadires*, sinó *Me les porta*.

Si els pronoms són de primera, segona persona o reflexius, cap confusió.

Els conflictes, són en tot cas, morfològics, de pura forma. Qualsevol combinació que hi fem serà correcta si seguim les maneres del llenguatge parlat. Els conflictes apareixen quan els pronoms són tots de tercera persona.

Combinacions dels acusatius amb els datius de tercera persona

<i>el</i>	
<i>la</i>	
<i>els</i>	<i>li</i>
<i>les</i>	<i>els</i>
<i>ho</i>	
<i>en</i>	

En català antic el representant de l'acusatiu precedia el representant del datiu, construcció que es conserva encara bastant a Mallorca. Així:

Les me porta
La'm porta

El català modern ha efectuat una inversió en l'ús d'aquestes formes. Així:

Català antic		Per inversió queda	
a) <i>lo</i>	<i>li</i>	e) <i>li</i>	<i>'l</i>
<i>la</i>	<i>li</i>	<i>li</i>	<i>la</i>
<i>los</i>	<i>li</i>	<i>li</i>	<i>'ls</i>
<i>les</i>	<i>li</i>	<i>li</i>	<i>les</i>
b) <i>lo</i>	<i>'ls</i>	f) <i>els</i>	<i>el</i>
<i>la</i>	<i>'ls</i>	<i>els</i>	<i>la</i>
<i>los</i>	<i>los</i>	<i>els</i>	<i>els</i>
<i>les</i>	<i>los</i>	<i>els</i>	<i>les</i>

Ara bé; el català antic per dissimilació perdé la *l* del *li* i les combinacions del sistema a) quedaren reduïdes a les següents:

c) *lo hi* (*lo y* –a vegades les escrivien d'aquesta segona manera)
la hi (*la y*)
los hi (*los y*)
les hi (*les y*)

Aquestes combinacions modernitzades han donat lloc a:

d) *l'hi*
la hi
els hi
les hi

La combinació del pronom acusatiu femení singular de tercera persona amb el datiu singular de tercera persona *la hi*, no s'apostrofa car es fa ús de la regla que diu que la *a* del *la* no s'ha d'apostrofar seguida d'un mot començat amb *i* feble.

El català de València conserva encara les combinacions *li'l*, *li la*, *li'ls*, *li*

les. A la resta de les terres de parla catalana, les combinacions del pronom acusatiu de tercera persona amb el datiu singular de tercera persona són com indica el sistema *d*) i les del mateix pronom acusatiu amb el datiu plural de tercera persona, com el sistema *f*). En aquest darrer sistema el llenguatge parlat introdueix davant l'acusatiu femení singular i plural una *e* eufònica. Així

Els *e* la donaré
Els *e* les donaré

Les combinacions del sistema *d*) si a l'oïda són millors, sintàcticament són inferiors a les valencianes, car es confonen amb les de l'acusatiu amb l'adverbi de lloc.

El quadre complet de les combinacions acceptades és:

<i>L'hi</i> (no <i>li</i>)	<i>els el</i>
<i>la hi</i> (no <i>li</i>)	<i>els la</i>
<i>els hi</i>	<i>els els</i>
<i>les hi</i>	<i>els les</i>
<i>li ho</i> (no <i>li</i>)	<i>els ho</i>
<i>li'n</i> (no <i>n'hi</i>)	<i>els en</i>

Cal parar atenció en la combinació *li ho*, car el *ho*, passa sovint desapercebut. De manera que en efectuar una correcció al aturar-se sempre davant tot *li* sol, no fos cas que calgués rectificar-lo o completar-lo. Així: *Li diràs allò?*, fa: *Li ho diràs* i no: *li diràs*.

Igualment hem d'evitar d'escriure la combinació *n'hi* en lloc de la *li'n*. *N'hi* és la combinació d'acusatiu i adverbi i *li'n*, la del datiu i acusatiu. Únicament és tolerable la combinació *n'hi* en comptes de la *li'n*, en literatura infantil, teatre de costums, etc.

4a LLIÇÓ

Dijous 18.II.37

Exemples de combinacions de l'acusatiu de tercera persona amb el datiu *li* o el seu equivalent *hi*.

Li donaré el llibre. L'hi donaré
Li vendré aquesta cadira. La hi vendré

Li portaré els préssecs. Els hi portaré
Li tornaré les cartes. Les hi tornaré
Li direm tot això. Li ho direm
Li comprarem mobles. Li'n comprarem

Veiem que quan *li* és substituït per *hi*, es conserva el pronom acusatiu en primer lloc. Quan el *li* no és substituït, el complement acusatiu passa en segon lloc.

El millor procediment per saber si els complements acusatiu i datiu estan ben substituïts pels representants pronominals, és el procediment de les substitucions parcials. Així:

Donaré *els llibres al mestre*
Els donaré al mestre
Li donaré els llibres

i per tant, d'acord amb les combinacions estudiades:

Els hi donaré

En tota llengua constitueix un gran avantatge poder substituir els complements per pronoms febles. En resulta un gran escurçament de les oracions, escurçament més aconsellable però en la llengua parlada que en l'escripta.

Exemples de combinacions de l'acusatiu de tercera persona amb el datiu plural, i utilització del procediment de les substitucions parcials:

Donarem *les cadires als teus parents*
Les donarem als teus parents
Els donarem les cadires

i per tant, d'acord amb les combinacions acceptades:

Els les donarem

(Observem: *els* i no *els hi*, car el complement datiu ha d'ésser substituït per un sol pronom.)

Els defensors de *els hi* com a substitut del datiu plural, presenten un cas en què *els hi* evita efectivament un equívoc. Així en l'exemple:

El faré sopar (*sopar* entès com a verb) i
Li faré sopar (*sopar* entès com a substantiu),

la distinció entre el sentit d'una i altra proposició és ben clara gràcies al fet que la llengua disposa de dos mots distints (*el, li*) per designar els complements acusatiu i datiu singular de tercera persona. Però en pluralitzar els complements:

Els faré sopar
Els faré sopar

com que els complements tenen la mateixa forma, la distinció no és possible. Si en el segon cas (quan *els* és datiu) escrivíssim *els hi* en lloc d'*els*, la diferència de sentit amb la proposició anterior quedaria palesa. Per aquesta sola raó i àdhuc tenint en compte que el cas proposat és molt rar, podria acceptar-se *els hi* datiu. Podria dir-se que és una creació de la llengua parlada que la gramàtica no pot fer més que sancionar. Podria trobar-se una forma elegant d'escriure'l (*elzi* o *els-i*) a la qual acabariem per acostumar-nos. Però els inconvenients que planteja el combinar-lo amb el pronom acusatiu de tercera persona són de tal magnitud que, de seguida se'ns apareix la seva defectuositat.

Diguem en primer terme que àdhuc dins el mateix exemple, idèntic equívoc té lloc quan els pronoms són de segona persona singular o plural. Així:

Et faré sopar Us faré sopar
Et faré sopar Us faré sopar

Solament pot evitar-se en els pronoms de tercera persona singular, gràcies al fet d'haver-se conservat la preciosa forma *li*.

Ara bé: Quan en una proposició amb un datiu *els hi*, intentem substituir l'acusatiu per un pronom, com que ens resta la noció que *els hi* són dos mots, l'*hi* de la combinació devora el complement acusatiu i així resulta que *els hi* queda com a únic representant de totes les combinacions del datiu plural amb el pronom acusatiu de tercera persona.

Els hi, per tant, resulta que ho vol dir tot.

Exemples en què *els hi*, és dolent:

- a) Els *hi* donaré el llibre
- b) Els *hi* donaré la cadira
- c) Els *hi* donaré els mobles
- d) Els *hi* donaré les catifes
- e) Els *hi* donaré tot això
- f) Els *hi* donaré llibres

Conservant el datiu *els hi*, la llengua parlada es resisteix a substituir el complement acusatiu, i es limita a suprimir-lo. Comú a tots els casos queda: *Els hi donaré*.

En l'exemple f), a vegades substituïm *llibres* per *en*. Però com la forma *hi* va sempre darrera de totes les combinacions de pronoms febles, el pronom *en* es posa entremig i queda:

Els n'hi portaré

Amb la qual combinació, queda esberlat el datiu *els hi*, *elzi* o *els-i*.

Si totes aquestes raons no fossin suficients, bastaria recordar per a proscriure l'ús de *els hi* datiu, que aquesta forma és totalment estranya a la llengua antiga.

El català parlat utilitza per a indicar l'interès que inspira l'ésser representat pel complement datiu, un pronom suplementari que precedeix al pronom datiu pròpiament dit. Així: (una dona comenta, indignada, el cop que un desaprensiu ha donat al seu fill i no diu simplement –encara que pot ésser que ho digui–: *Li ha donat un cop*, sinó *Me li ha donat un cop*).

Aquest datiu ètic o subjecte afectiu *me*, *te*, que el llenguatge parlat utilitza relativament sovint, es presenta gairebé sempre formant part de les combinacions *me li* i *te li*. L'hàbit de trobar en tots els casos el *me*, i el *te* de *me li* i *te li* com a datius ètics, ha donat lloc al fenomen següent.

Si en l'exemple: *Han presentat a mi, al president*, apliquem el procediment de les substitucions parcials, resultarà:

M'han presentat al president, i
Li han presentat a mi (valgui el gir)

El resultat, per tant, hauria d'ésser:

Me li han presentat

Però el fet és que no ho diem d'aquesta manera. Sentim incompleta la proposició. Ens sentim temptats de demanar: A qui, han presentat? En canvi diem: *M'hi han presentat*, com si, *al president*, fos un complement preposicional.

És que per influència dels grups *me li*, en què *me* és un datiu ètic, el grup *me li*, acusatiu datiu perd la seva significació regular.

5a LLIÇÓ

Dimarts 23.II.37

La *construcció reflexiva* és aquella en què la cosa o persona designada pel complement és el mateix subjecte.

Jo em rento	(Jo el rento)
Jo em rento la cara	(Jo li rento la cara)

En el primer cas, *em* és el pronom reflexiu acusatiu, en el segon és el pronom reflexiu datiu, exactament com en els exemples posats al costat.

En la *construcció recíproca* s'indica una acció feta pel subjecte respecte al complement (directe o indirecte) i recíprocament. Així:

Nosaltres ens miràvem	(<i>ens</i> , acusatiu)
Nosaltres ens miràvem les mans	(<i>ens</i> , datiu)

S'entén. Nosaltres ens miràvem els uns als altres.

Hi ha, a més, unes construccions especials. Si diem: *el sol fon la neu*, ens trobem amb una oració normal en la qual el verb *fondre* és transitiu. Si ens interessa, però, que *fondre* sigui el verb que indiqui el fenomen, podem utilitzar dos procediments: o fer *fondre*, intransitiu: *la neu fon*, o bé fer servir la forma reflexiva d'additament del verb: *la neu es fon*. Aquesta darrera forma de construccions és molt freqüent i ha donat lloc a molts verbs dits pronominals en què el pronom reflexiu representa simplement un afegit que es posa al verb per tal de donar-li determinada significació. La majoria dels verbs pronominals exigeixen una preposició per a introduir els complements[:] *abstenir-se de*, *recordar-se de*. En els verbs pronominals, el pronom reflexiu limitat a servir d'additament al verb, no expressa la mateixa persona o cosa designada pel subjecte, ni cap altra. Fóra, per tant, un bizantinisme anar a buscar què substitueix el pronom reflexiu en aquests verbs.

El reflexiu de tercera persona serveix també per indicar la forma passiva. Si dic: *Jo venc llibres*, pot interessar-me dir-ho de manera que *llibres* esdevingui el subjecte de la nova oració. En llatí existien unes formes especials per indicar la veu passiva. Però el català (i amb el català les altres llengües romàniques) ha de servir-se d'una perífrasi formada pel verb *ésser* i el participi passat concordants.

Els llibres són venuts pels llibrers

Si volem evitar de dir el que efectua l'acció representada pel verb, podem usar el reflexiu de tercera persona. Aleshores resultarà:

Es venen llibres

Observem que en aquesta oració *llibres* no és la cosa venuda sinó el subjecte. Per això concorda amb el verb. Contràriament a si expressem la mateixa idea amb el gir:

Hom ven llibres

en el qual *llibres* és la cosa venuda i per tant l'acusatiu. El *ven* concorda amb *l'hom*.

Els complements no sempre són indispensables perquè l'oració tingui sentit. Així, el sentit és igualment perfecte en cada una de les tres oracions següents:

Menja pa

Menja (encara que en aquestes dues [darreres]

Menja a les quatre no s'especifiqui la cosa menjada)

En altres casos, però, el complement és absolutament indispensable. Així,

Jo em recordo

no entenent el verb com a reflexiu, demana necessàriament que s'especifiqui de què es recorda, altrament l'oració queda desprovista de sentit.

Podríem parlar en aquest sentit de dues menes de verbs, els que exigeixen un complement i els que poden passar-se'n.

Uns mateixos verbs poden ésser intransitius i canviant una mica de sig-

nificació admetre complements introduïts amb una preposició o amb diverses preposicions.

Així: *parlar*, usat com a intransitiu, significa expressar un pensament mitjançant paraules. Si es vol conèixer la cosa parlada, direm *parlar de*.

Pensar, com a intransitiu. Ex. *Pensa bé*, i també, *Pensar en*.

Verbs transitius, en contacte amb la forma reflexiva canvien el complement acusatiu per un complement introduït amb preposició. Així:

recordar, i
recordar-se de

A despit de la gran quantitat de verbs que admeten complements introduïts amb preposició, seria poc pràctic intentar fer-ne una classificació relacionant llur significació amb la preposició que demanen, car ens trobaríem amb moltes excepcions. D'altra banda la major part d'aquests verbs ja són coneguts per l'ús.

No sempre, però, les preposicions d'aquestes verbs són acceptades per la llengua literària. Així, per fer-ho amb correcció cal dir i escriure: *Ell pensa en tu*, i no *Ell pensa amb tu*, com diu la gent.

Les incorreccions d'aquest tipus arriben, en català, a confondre, utilitzant-les per a expressar les mateixes coses, preposicions tan característiques com *a*, *en*, *amb*.

Jo li vaig dir *a* ell
Jo li vaig dir *en* ell, i
Jo li vaig dir *amb* ell

Les preposicions que acompanyen els verbs, són pròpies de cada llengua, sancionades per l'ús i admeses pel costum. Al llarg del temps no és rar de trobar canvis en les preposicions acompanyants dels verbs, tot i que aquests conservin llur mateixa significació. Aquest argument, però, no és vàlid per a justificar la substitució de la preposició *en* per *amb*, en l'exemple:

Ell pensa en tu

La vaguetat en l'ús de les preposicions que indiquen la subordinació de complement a verb no és tanta, que no puguem descobrir-hi una significació general, contra la qual fóra antiliterari d'anar. I hi ha tipus de subordinació que demanen unes preposicions especials si no volen obscurir llur naturalesa.

Així *en*, d'origen locatiu, és l'única preposició que pot expressar el fet de pensar en alguna cosa (com si poséssim el pensament en la cosa pensada). És clar que encara podria dir-se que l'*amb* és utilitzable en aquest cas, car la llengua parlada l'ha fet canviar de sentit, però el llenguatge hi perdria, cap apareixerien tot de frases equívokes.

Els complements introduïts per preposicions són substituïbles per pronoms febles.

Els introduïts per la preposició *de... en*

Els introduïts per la preposició *a... hi*

Els introduïts per la preposició *en... hi*

Parlàvem d'en Joan

En Parlàvem

Pensa en ell

Hi pensa

S'acostuma a aquell clima

S'hi acostuma

Si diem: *Es riu d'en Joan*, i substituïm el complement preposicional, queda: *Se'n riu*.

Però en el llenguatge parlat, diem també: *Se'n riu, d'en Joan*. Fent una pausa a l'indret indicat per la coma. Si no fem aquesta pausa o la fem tan petita que no es conegui, el llenguatge parlat sent el complement preposicional com a novament substituïble, prenent la primera substitució com un prefix del verb, i queda: *Se n'enriu*. Amb la qual cosa creem un nou verb *enriure's*.

(A remarcar els avatars de l'adverbi llatí *en*, que esdevé pronom i queda en prefix.)

De verbs com aquests, el llenguatge barceloní n'ha creats bastants, *enriure's*, *emburlar-se*. Tanmateix el català literari farà bé de conservar les formes simples *riure's*, *burlar-se*. En alguns casos com *emportar-se*, *endur-se*, la nova norma ha estat ja acceptada.

Aquests pronoms febles substituïdors de complements proposicionals, formen amb els ja coneguts, noves combinacions.

També els complements adverbials són representats per pronoms febles.

Els introduïts amb la preposició *de... en*

Els introduïts amb la preposició *a... hi*

Jo vinc del teatre

Jo en vinc

Jo era al teatre

Jo hi era

Pronoms febles que també es troben en concurrència amb altres pronoms representatius.

La llengua parlada rebutja, però, les combinacions en què entrin repeticions *en en*, o *hi hi*.

6a LLIÇÓ

Dijous 25.II.37

A part els complements acusatiu, datiu i preposicionals (introduïts amb les preposicions *a*, *de*, *en* i *per* –en veu passiva–) trobem encara en el predicat, altres complements. Els circumstancials. Indiquen les circumstàncies del procés indicades pel verb. Les circumstàncies més usuals indicades per aquests complements, són les de lloc i temps. També les de causa, instrument, motiu, etc.

Els grups substantivals que fan l'ofici de complements circumstancials són introduïts sovint amb preposició. És en aquesta mena de complements que apareixen les preposicions en gran nombre, car els al·ludits complements indiquen gran varietat de relacions i les preposicions precisen la mena de relació.

Jo sortia *en aquell moment del teatre*

Moltes determinacions circumstancials, poden, però, introduir-se per simple juxtaposició.

El vaig veure *aquella nit*

Ens vurem *diumenge* (*diumenge*, substantiu emprat adverbialment)

Dues coses cal considerar quant a aquests complements. Les preposicions que els introdueixen i el pronom feble que els substitueix. No pot donar-se cap regla amb referència a la primera qüestió. Cal saber-ne l'ús tradicional, peculiar a cada llengua.

Jo era al teatre, i

Yo estaba en el teatro

Els pronoms febles substituïtors són *en* quan la determinació circumstancial (generalment de lloc) és introduïda amb la preposició *de*, i *hi* quan és introduïda amb qualsevulla altra preposició.

Si diem: *Jo estudio avui*, aquest *avui*, expressa una determinació circumstancial de temps; és, per tant, un adverb. Però coneixent què és un pronom, hem d'admetre que també *avui* ho és, per tal com pot representar un grup substantival.

D'aquests mots podríem dir que són adverbis i pronoms, (adverbis pronominals els anomena la gramàtica). Molts d'aquests adverbis pronominals són procedents de pronoms demostratius. Així: *Anit*, que tant pot representar la nit que acaba de passar com la nit vinent, significa aquesta nit. *Avui* ve de *hoc die*, etc.

Les determinacions circumstancials, si és cert que poden juxtaposar-se, en general són introduïdes amb preposició. És en aquestes relacions, com en la subordinació de substantiu a substantiu, que descobrim l'ofici de les preposicions. Són paraules «eina» que indiquen la mena de relació que existeix entre dues coses. A vegades, en lloc d'una paraula, ens valem d'un grup de paraules que designem amb el nom de locució prepositiva. P. e. *A causa de*. És clar que quan en una creació ens trobem amb un grup de paraules com les de l'anterior exemple, les podem analitzar separatament. En rigor, però, cal considerar *a causa de* com una preposició composta de diverses paraules o sia com una locució prepositiva.

L'evolució constant de la llengua ha donat lloc a moltes preposicions o locucions prepositives, en les quals podem encara distingir els mots que les componen àdhuc per llur significació en l'oració. Així, considerem la locució *a la vora de*. Mentre *vora* és l'equivalent del mot castellà *orilla*, (p. e. *a la vora del riu*), pot considerar-se com un substantiu aïllat. Però de mica en mica va perdent la locució el seu sentit originari per prendre la significació de prop de. El substantiu *vora*, perd ja el seu caràcter de tal. Tant és així que diem: *vora de*, i fins i tot, *vora*. És indiscutible que en *vora la font*, aquest *vora*, és una preposició feta i dreta.

El mateix fenomen s'esdevé en *a la casa de*, *a casa de*, i *a can*, i en francès amb *chez* (*chez nous*, però també *chez les romains*).

Una altra manera de formar-se preposicions és derivant-se d'adverbis. Així a Biscaia diuen *Iré donde Juan*.

Moltes preposicions vénen de les seves corresponents llatines. D'altres, de la modificació o aglutinació de grups substantivals. Algunes preposicions (compostes o simples) de l'acumulació d'altres preposicions. Així en castellà es diu:

Voy al pueblo
Voy a por agua.

Car [en aquesta darrera] s'entrecreu el sentit de direcció amb el de motiu.

El *para* castellà ve del *por a* antic. També és formada per acumulació la preposició catalana *per a* que tantes dificultats ha suscitat. En textos antics, segurament per deficiències del copista, hom troba suprimida la *a* d'aquesta preposició. S'esdevé també que en el llenguatge parlat sovint suprimim la *a*, pel mateix fenomen que en *caragol*, *cargol*, *carabassa*, *carbassa*, etc. En girs com: *per a aquest*, la *a* de la preposició és absorbida per la *d'aquest*. Aquests fets han augmentat les dificultats per a l'ús correcte del *per a*.

En llatí i en català antic trobem formacions de preposicions per acumulació d'altres preposicions i adverbis. Així:

davant, deriva de tres mots *de*, *ab*, *ante*
des de, deriva de: *de ex de*
L'italià *da*, de *de ad*, etc.

Un bon exemple de la formació d'un mot per aglutinació, ens el dona l'adverbi francès *aujourd'hui*. Primitivament hom deia *hui*, després el costum féu precedir *hui* de *au jour de* que acabà per confondre-s'hi de tal manera que ara podem dir, si ens plau: *au jour d'aujourd'hui*.

Segons l'ofici que exerceixi en l'oració, reconeixerem si ens trobem davant d'una locució prepositiva o d'un adverbi.

davant de la casa; al voltant del paller; damunt de la taula

Observem que *davant de* i *damunt de*, actuen de mots eina, indiquen solament una simple relació de lloc. Són, per tant, locucions prepositives. Si aquests mots es trobessin mancats de complements, si es limitessin a assenyalar una circumstància com en

Seu davant
S'ha enfilat damunt
Poseu-vos al voltant

diríem, en analitzar, que són adverbis.

És clar, que, en rigor, aquests adverbis no mereixerien el nom de tals.

Els seguim anomenant així per respecte a la tradició. Conscients d'aquesta insuficiència de la nomenclatura gramatical vigent, alguns gramàtics han proposat de canviar les parts de l'oració. És preferible, però, deixar-les com estan i evitar, en canvi, de donar-ne definicions massa rígides.

7a LLIÇÓ

[Dimarts] 2.III.37

[Casos especials de subjecte i de complements]

Pel que fins ara hem dit en lliçons anteriors veiem que tota oració està integrada per un substantiu o grup substantival exercint l'ofici de subjecte (grup substantival que admet uns mots complementaris subordinats al substantiu) i un predicat format per un verb i uns complements verbals subordinats a aquest verb. Heus ací l'esquema:

		(complement acusatiu)
(subjecte)	verb	(complement datiu)
		(complement predicatiu)
		(complement adverbial)

(El complement acusatiu i el datiu, per bé que introduïts, el primer algunes vegades i el segon sempre amb la preposició *a* són segregats, per llur ofici, dels complements preposicionals. Els complements adverbials són anomenats també circumstancials. Alguns gramàtics ni tan sols els consideren complements.)

Encara que els complements adverbials indiquin les circumstàncies del procés, algunes vegades són indispensables perquè tingui significació la frase

Ell anava... (si no indiquem una circumstància, l'oració queda incompleta)

A despit de l'esquema anterior, és un error de creure que en tota frase ha d'haver-hi necessàriament, subjecte, verb i els complements.

Ell dorm

Ell és bo (frase que no entra en el tipus de les descrites)

Ordre dels elements que formen l'oració.

Normalment, o sia quan no ens expressem admirativament ni fem poesia, primer es dóna el subjecte (el qual coincideix gairebé sempre amb el subjecte psicològic), en segon lloc ve el verb i tercerament els complements.

Notem que quan pel context ens cal substituir els grups substantivals que constitueixen els complements per pronoms febles, l'ordenació varia.

Jo estimo *la meva mare*
Jo *l'estimo*

L'ús ens diu quan els complements circumstancials no són reemplaçables i quan són reemplaçables per un o altre pronom feble. Únicament cal puntualitzar aquells casos en què la llengua literària no coincideix amb la llengua parlada. Diguem, d'una manera general, que els complements adverbials de temps no són generalment substituïbles, contràriament als adverbials de lloc.

Hi ha unes oracions que no tenen subjecte gramatical ni psicològic. Són aquelles amb les quals indiquem fenòmens naturals. Així:

Plovia

Inútil buscar subjecte a aquesta oració. El subjecte psicològic del llenguatge infantívol, no ha arribat a expressar-se. No ens cal sentir ni dir cap entitat que faci de subjecte a l'acció de *ploure*.

Per comparança o metafòricament per indicar l'abundància d'una cosa, diem, però:

Plovia sang

Quin és l'ofici del mot *sang*? Observem que respecte del verb, no està amb el caràcter típic del subjecte ni amb el del complement directe. No obstant, l'instint lingüístic fa dels substantius que apareixen en casos semblants o subjectes o complements, segons les llengües.

Si per comparança amb *pedregar*, diem

Plovien pedres

per bé que *pedres* no està pas respecte de *plovien* amb la mateixa relació que *nen* respecte de *crida*, en l'exemple:

El nen crida

pel fet que el verb es subordina a *pedres*, hem de considerar que el català sent el mot *pedres* (o el mot *sang* en l'exemple primer) com un subjecte gramatical. En altres llengües no passa així, car no hi ha concordança.

Altre exemple d'aquest cas:

Fa vent (L'oració equival a *venteja*, per tant,
vent no és ni subjecte ni predicat.)

Però:

El març passat van fer uns vents

Observem les dues frases següents:

El vaixell ha arribat a les quatre
Ha arribat un vaixell

En el primer cas, *vaixell* és indiscutiblement el subjecte de l'oració. Per la raó de la subordinació que hem esmentat en els casos anteriors, també hauríem de dir que *vaixell* és el subjecte de la segona oració.

Han arribat uns vaixells

Però observem que l'ordre natural que s'ha creat en el llenguatge parlat, posa *vaixell* darrera del verb, tot i que el subjecte sempre el precedeix normalment. És clar que també podem dir

Un vaixell ha arribat

però no és l'ordre típic d'aquesta oració. Aquest fet fa pensar que *vaixell* no sigui el subjecte, com es creia. Observem, a més, que la subordinació del verb al pretès subjecte no s'esdevé pas en totes les llengües. Així, en francès:

Il est arrivé un vaisseau
Il est arrivé deux vaisseaux

Vaixell és, en veritat, el subjecte lògic de l'oració, car l'ésser que arriba a port és efectivament ell. Però no és el subjecte psicològic, car en el nostre

esperit, aquest és la idea d'arribar i *vaixell* és el predicat psicològic. Per això els gramàtics francesos en dir que *un vaisseau, deux vaisseaux* són els subjectes lògics però no els gramaticals han donat a *il*, que no és res, la valor de subjecte gramatical.

La prova que *vaixell* no és el veritable subjecte gramatical, ens la dona el fet que sigui substituïble per un pronom feble.

N'ha arribat un

car ja sabem que el subjecte, en català no pot ésser representat per cap pronom feble.

Resoldrem aquests conflictes dient que aquests substantius han esdevingut subjectes gramaticals pel fet de la subordinació del verb, per bé que no coincideixin amb el subjecte lògic ni psicològic. Aquest ordre dels elements de l'oració prové de la fixació d'hipèrbatons medievals produïda pel llenguatge per tal de resoldre el conflicte que hem analitzat.

En català antic, hom deia:

Ha un llibre

en la qual oració, *llibre* és complement acusatiu. Posteriorment l'ús anà introduint el pronom feble *hi* el qual ha acabat per perdre el seu caràcter adverbial. Així ara, diem:

Hi ha un llibre

Substituint *llibre*, quedaria:

N'hi ha un

En la llengua moderna, però, tendim a no considerar *llibre* com a complement acusatiu. Pren un caràcter semblant a *vaixell* en l'exemple anterior. Així en molts casos, la llengua parlada fa concordar *llibre* amb el verb *haver-hi*. Així: *Hi han tres llibres*, però, a vegades també: *Hi ha tres llibres*.

En aquest cas, pel fet d'ésser indeterminat, també podem substituir aquest complement o subjecte pel pronom *en*:

N'hi ha tres, o

N'hi han tres

Però si fem *llibres* ben determinat: *Hi ha els tres llibres*, no podem pas dir: *Els hi ha*, la qual cosa demostra que la llengua moderna ja no sent com a complement aquest membre. El senyor Fabra pensa proposar l'acceptació de la concordança del verb *haver-hi* amb aquest element. Al seu criteri, no hi ha altra raó per conservar la invariabilitat de la forma singular que una excessiva fidelitat al seu origen literari, en pugna amb una tendència ben clara de la llengua parlada moderna.

Incidentalment i a propòsit d'haver utilitzat novament per als³ fins de l'anàlisi anterior, la regla que diu que en català el subjecte no pot ésser representat per un pronom feble (sobretot quan el verb de l'oració és transitiu, deixant de banda aquell cas amfibològic de *ha arribat un vaixell*), heus ací un exemple que la desmenteix.

L'hostalera està ensenyant a uns visitants les sales destinades a menjar. Segons llur grandària va dient: Ací mengen 12 persones, ací mengen vuit persones, però també:

Ací *en* mengen vuit

en la qual oració *en* representa el subjecte, car no és pas la cosa menjada.

Altres tipus d'oracions que no entren dins l'esquema. P. e.:

El seu pare és molt vell

L'element més important d'aquesta oració no és pas el procés, sinó l'adjectiu *vell*. Són oracions en les quals fem l'atribució al subjecte mitjançant un mot buit que presenta els caràcters d'un verb. Aquest mot, té el simple ofici de còpula. Per això en algunes llengües, com per exemple el rus i segurament en totes les llengües primitives, aquest adjectiu és introduït per simple juxtaposició. (En rus però, els adjectius tenen dues terminacions, segons siguin predicatius o atributius.)

Els adjectius poden usar-se predicativament com és el cas de l'exemple anterior, en el qual *vell* és el predicat de *el seu pare*, o atributivament, com si diem:

El cavall vell, s'ha mort, o bé
Han matat el cavall vell

3. A l'original: pel.

En aquests casos, *vell* és una determinació del substantiu, i forma amb ell un grup substantival que pot ésser subjecte o complement de l'oració. En el primer cas, *vell* no determina res de *pare*.

Observem, però, aquests exemples:

La cinta blanca

Els claps de neu blancs, sobre la teulada negra

(Suposem que ens trobem en un indret on totes les teulades són negres.)

En el primer cas, ens trobem davant d'un adjectiu atributiu. En el segon cas, ni *blanc*, ni *negre*, no són usats en sentit atributiu, car no són pas determinants de *neu* ni *teulada*, el color dels quals ja coneixem. Si els esmentem és per fer ressaltar el contrast. Són adjectius que tenen força predicativa. Són epítets.

Observem encara:

Té *les cintes blanques*. Les té

Té *les cames llargues*. Les té llargues. Les hi té

En el primer cas, *blanques* és un adjectiu atributiu típic. Forma un tot amb *cintes*; el pronom feble substitueix ambdós mots conjuntament. En el segon cas, *les cames* és el complement directe del verb i *llargues* és un terme predicatiu que es refereix a *cames*. D'ací que les substitucions tractin per separat ambdós elements.

Veiem que tot i que el llenguatge parlat les construeixi iguals, cal analitzar de manera diferent aquestes dues oracions. En alguns casos com:

Té els llibres nous

admet les dues interpretacions. Caldrà deduir pel context la veritable.

8a LLIÇÓ

[Dijous] 4.III.37

[Els verbs copulatius i els termes predicatius]

El meu germà és alt

Heus ací el tipus normal de la frase el predicat de la qual atribueix una qualitat al subjecte. La paraula principal n'és l'adjectiu. En aquesta mena d'oracions, el català enllaça el subjecte amb el mot que indica la quantitat, mitjançant l'anomenat verb substantiu o còpula *ésser*, mot que no té altre objecte que servir d'unió, (mot buit, en diuen els gramàtics xinesos). Aquest tipus de proposicions és el que s'acosta més a les proposicions lògiques.

Variants d'aquestes oracions.

El senyor Pere és mestre

El terme predicatiu indica una categoria d'individus que pertanyen a una professió determinada. L'*alt* del primer exemple i *mestre* del segon, tenen una funció sintàctica idèntica. Ambdós són substituïbles pel pronom feble *ho*.

En Joan és el mestre del poble

En aquesta oració hi ha una identitat tan gran entre subjecte i terme predicatiu, que es poden invertir (identitat gramatical, no lògica). A Barcelona el terme predicatiu *el mestre del poble*, és substituït també pel pronom feble *ho*. En altres indrets i en la llengua literària per l'acusatiu de tercera persona:

En Joan *l'*és

Són els arquitectes que fan el pont?

Sí, *els* són

En rigor no hi ha altre verb còpula que el verb *ésser*. Hi ha altres verbs que fan un ofici semblant, però no són ben bé verbs còpula. El que s'hi acostava més és *estar*.

En Joan *està* trist

Però alhora que la d'atribuir la qualitat (ofici exclusiu del verb *ésser*) el verb *estar* afegeix una significació d'estat.

En Joan és dolent. Ho és	En Joan està malalt. Ho està
En Joan és bo. Ho és	En Joan està bo. Ho està

En aquests exemples veiem que un sol adjectiu, unit amb una còpula distinta, expressa dues coses completament distintes. És que el verb *estar*, no es limita a fer de còpula, afegeix també una significació.

L'altre verb que després d'*estar*, s'acosta més al verb merament copulatiu és *semblar*.

Tal cosa sembla bona. Ho sembla

Semblar té encara més contingut específic que *estar*. L'exemple anterior significa en efecte: Tal cosa sembla ésser bona.

En els tres verbs *ésser*, *estar* i *semblar*, que el terme predicatiu és un adjectiu o un substantiu indeterminat, el representant és el pronom feble *ho*.

En els verbs *ésser* i *estar*, la llengua parlada posa en concurrència a *ho*, el pronom feble *en* representant del complement partitiu. *En* és admissible[;] però és més literari, més propi de l'alt estil[,] *ho*. La llengua parlada utilitza *en*, car en els adjectius i substantius indeterminats hi ha sempre una idea de grau.

Observem els següents exemples:

Tinc tres cintes. *En* tinc tres

En, representa sols el substantiu del complement. Si volguéssim substituir tot el complement, hauríem de dir:

Tinc tres cintes. *Les* tinc

car si en enunciar que tinc les cintes, aquestes són indeterminades, en fer-ne referència esdevenen determinades. Podríem dir:

En tinc tres de blanques

L'adjectiu *blanc*, (com tots els adjectius qualificatius), admet la idea par-

titiva, per expressar la qual en el cas anterior, és de rigor en català precedir-lo de la preposició *de*.

Així si parlem d'un triangle direm:

Té dos angles aguts i un *d'*obtús, i no
Té dos angles aguts i un obtús

com fem sota la influència del castellà. La utilització adequada de la preposició en aquests casos pot evitar veritables equívocs. Si diem: *Hi havia dos soldats anglesos i dos de francesos* és ben diferent de si diem: *Hi havia dos soldats anglesos i dos francesos*.

Pel fet d'admetre els adjectius i substantius indeterminats una idea partitiva o de grau, com ens aclareixen aquests exemples, el llenguatge parlat, sent com a substituïbles per *en*, completament partitiu, els termes predicatius expressats per aquestes categories.

A part dels verbs *ésser*, *estar* i *semblar*, hi ha els verbs *tornar-se* i *posar-se* que exerceixen l'ofici de verb còpula. És clar que aquests dos darrers verbs tenen ja molt poc caràcter de verb còpula. Si podem comparar-los als tres primers, és perquè, com ells, exigeixen un terme predicatiu. No podem dir *En Pere és* (a part del llenguatge filosòfic)[,] *En Pere està*, *En Pere sembla*, *En Pere es torna*, *En Pere es posa*. Cal que sigui, estigui, sembli, es torni, es posi, alguna cosa, d'alguna manera.

Tornar-se predica l'adquisició d'una qualitat, *posar-se*, l'entrada d'un estat. Així:

Tornar-se vermell
Posar-se furiós

El terme predicatiu d'aquests verbs, té per representant el pronom feble *hi*.

S'hi torna
S'hi posa

Sintetitzem: Oracions de complement predicatiu amb verb còpula

<i>Ésser</i>	-representant = <i>ho (en)</i>
<i>Estar</i>	-representant = <i>ho (en)</i>
<i>Semblar</i>	-representant = <i>ho</i>
<i>Tornar-se</i>	-representant = <i>hi</i>
<i>Posar-se</i>	-representant = <i>hi</i>

El terme predicatiu es refereix al subjecte; cal, doncs, que hi concordi. Però en l'exemple:

El pare té el cabell blanc

Blanc és un terme predicatiu que es refereix a *cabell*. No és un adjectiu atributiu. I es refereix al complement (*cabell*) i no al subjecte. En realitat és un nou terme de la proposició, proposició la construcció de la qual podríem dir que s'aparta de la lògica. Aquest adjectiu es substitueix també pel pronom feble *hi*, alhora que *cabell* és també substituïble per un altre pronom. Així, efectuant totes les substitucions possibles quedaria:

El té blanc

El meu pare *hi* té el cabell (parlant de blancor)

L'*hi* té

La partícula *hi*, és la que té més usos quant a representant de membres de l'oració. Com a substitutora del terme predicatiu de les oracions amb verb còpula *tornar-se* i *posar-se* representa com una entrada a un lloc.

Hi ha casos límits en els quals no és fàcil veure si l'adjectiu és sentit com a predicatiu o com a atributiu. A vegades el context ho aclareix.

El cavall vell ja no pot córrer

Observem aquests exemples:

El senyor N, ha estat nomenat president

(nomenat és un verb del tipus de *fer*: *aclamat, votat*)

dit d'altra manera:

Han nomenat el senyor N, president

substituint:

L'han nomenat president, i

El n'han nomenat

President és, encara, un terme predicatiu de *senyor N*. Certs gramàtics d'altres llengües, han dit si *president* en aquest cas és com un segon complement acusatiu. Observem que en aquest cas el substitut és *en*.

Els pronoms *en* i *hi* han perdut totalment el caràcter adverbial del seu origen. Pensem en el cas de: *Hi havia un arbre* (en valencià encara diuen: *Havia un arbre*). En el cas de: *Se n'enriu*, on ha esdevingut prefix. En el cas de *me'n venia cap ací*, en el qual *en* no significa res, i també:

Jo *hi* veig
Jo *hi* sento

en els quals casos *hi* afegeix al verb la noció de la pura facultat. *Hi, en* esdevenen mots buits, simples partícules acompanyants.

9a LLIÇÓ

[Dijous] 11.III.37

[Sintaxi de les formes no personals del verb]

Hi aniré més tard
Hi anirà més tard
Hi va anar més tard, etc.

són oracions amb les quals expressem un pensament. Però si considerem l'oració infinitiva de la qual procedeixen:

Anar-hi més tard

ens adonem que deixa realment d'ésser oració. És un grup de mots construït a l'entorn d'un infinitiu preparat per tal d'ésser part d'alguna frase, de la mateixa manera que si es tractés d'un grup substantival. Pot ésser subjecte, complement verbal i complement predicatiu d'una proposició. Així:

Penso *anar-hi més tard*

Aquest grup fa, en aquesta oració de complement acusatiu.

Dir això és no dir res

Dir això fa de subjecte i *no dir res* de complement predicatiu.

Va sortir sense posar-se el capell

Sense *posar-se el capell*, fa en aquesta oració de complement circumstancial.

I és que la forma verbal de l'infinitiu és la que té menys caràcter verbal de totes les formes del verb. L'infinitiu és el nom del verb. Quan volem designar un verb p.e. *anar*, diem això, *anar* i no el verb *aniré*, *vaig anar*. Aquest fet acosta molt al substantiu aquesta forma verbal. No és, gramaticalment, un veritable substantiu però acompanyat de modificatius té el mateix ofici sintàctic que el grups substantivals. Hi ha infinitius que la llengua ha transformat en veritables substantius, p. e. *dinar*, que pot fer ofici de substantiu algunes vegades i altres és realment un substantiu. És clar que aquests grups formats a l'entorn d'un infinitiu poden analitzar-se mot a mot, però en tant [que] formen part d'una proposició tenen un sol valor sintàctic.

De la mateixa manera que es formen grups de mots a l'entorn d'un infinitiu dotats d'un sol valor sintàctic, se'n formen també a l'entorn d'un gerundi. L'ús, però, és més limitat. Aquests grups tenen força d'adverbi i són introduïts en les oracions per simple juxtaposició. Hi ha també frases d'infinitiu que poden fer l'ofici de complement circumstancial, com *Va sortir sense posar-se el capell*, però cal que siguin introduïdes amb una preposició, com si es tractés d'un simple substantiu, p. e.

Va sortit sense capell

Si l'infinitiu és el nom del verb, el gerundi és la forma verbal que fa que el verb tingui força d'adverbi. En tant [que] forma part del predicat d'una proposició el verb ha d'estar en mode personal i si està en gerundi o infinitiu forma part d'un grup de paraules destinat a ésser membre d'una oració.

Anant-hi més tard, el trobaràs

El participi passat no precedit d'auxiliar i acompanyat de determinatius és la forma verbal que fa ofici d'adjectiu.

un home *avorrit de tothom*

A vegades fins i tot sense determinatius.

un home *escollit*

Aquestes tres formes verbals (infinitiu, gerundi i participi) són els modes impersonals del verb que serveixen per a fer-ne noms, adverbis i adjectius.

Tot i la semblança dels grups de mots formats a l'entorn d'un infinitiu amb els grups substantivals, a vegades es construeixen de diferent manera. Així el grup substantival quan fa de subjecte no és mai introduït amb preposició. El grup d'infinitiu pot ésser introduït amb preposició *de*. Tampoc els grups substantivals i els pronoms que fan de complement acusatiu admeten la preposició *de*. Els grups d'infinitiu l'admeten i àdhuc a vegades la prefereixen. Així diem: *Veure-les, m'agradarà*, en la qual oració *veure-les* fa de subjecte.

Però invertint l'ordre, podem dir també

M'agradarà *veure-les*, o
M'agradarà *de veure-les*

Quan el grup d'infinitiu fa de subjecte i es posa darrera el verb, el català admet l'ús de la preposició *de* per a introduir-lo. En català antic era molt usada i en els bons escriptors moderns hi ha també una tendència a servir-se'n. No es poden, però, donar regles rígides quant al seu ús o a la seva proscripció. En francès l'ús de la preposició *de* en aquests casos és gairebé sistemàtic. En català, si no hagués estat la influència del castellà potser ara podria donar-se una regla que ordenés l'ús d'aquesta preposició sempre que es donés un cas com el que hem estudiat. Actualment però, cal deixar-ho al gust i a l'instint de l'escriptor. De la mateixa manera que diem:

T'aconsello *paciència*,

podem dir:

T'aconsello anar-hi més tard, o
T'aconsello *d'anar-hi més tard*

Tampoc en aquest cas en què el grup d'infinitiu fa de complement acusatiu pot la gramàtica donar una regla taxativa que ordeni o proscrigui la preposició *de* amb què podem introduir-lo. Com en el cas en què feia de subjecte, hem de dir que ambdues construccions són bones. Diguem però, que hi ha verbs (verbs modals?) que no permeten que el seu complement directe expressat per un grup d'infinitiu sigui introduït per la preposició *de*.

Cal anar-hi, no
Cal d'anar-hi

També hi ha diferències de construcció entre els grups substantivals i els grups d'infinitiu quan fan de complements preposicionals. Aquells verbs que introdueixen els grups substantivals o pronoms amb la preposició *de*, també hi introdueixen els grups d'infinitiu, p. e.

parlar de (*Parlo de la meva mare*, i *Parlo d'anar-hi*.)

Els verbs que els introdueixen amb la preposició *a*, tampoc no modifiquen la preposició quan han d'introduir un grup d'infinitiu:

acostumar-se a (*M'acostumo a aquest clima* i *M'acostumo a anar-hi tard*.)

Però els verbs que introdueixen els complements preposicionals amb la preposició *en* quan aquests són grups substantivals o pronoms, substitueixen la preposició *en* per la preposició *a* quan aquests complements són representants per un grup d'infinitiu. Així:

Pensa *en* el teu pare
Pensa *en* tu, però
Pensa *a* tornar-m'ho

I observem que aquest canvi de preposició té, aquesta vegada, caràcter de regla rígida. Així serà incorrecte dir:

Pensa *en* tornar-m'ho

Una observació respecte dels pronoms febles representants dels grups d'infinitiu introduïts amb la preposició *de*. Quan aquests grups són complements preposicionals, el pronom substitutor és el que ja coneixem, *en*.

Parla d'anar-hi més tard. En parla
Recorda't de fer això. Recorda-te'n

Però quan són complements acusatius, els substituït és *ho*. Així:

T'aconsello d'anar-hi. T'ho aconsello

D'anar-hi té un sentit neutre. Per això cal substituir-ho per *ho*.

Veiem, per tant, que el representant ve determinat per la naturalesa del complement sense que l'afecti que hi hagi o no preposició. Aquesta constatació ens permetria trobar-nos amb tot de fets curiosos. Així, observem aquesta oració:

Jo faig venir en Joan

Joan és respecte de *venir* el subjecte lògic. Però la llengua el tracta com el complement directe de *fer*.

Jo *el* faig venir

L'explicació és que el costum ha fet de *faig venir* una veritable locució verbal i *Joan* fa de complement acusatiu de tot. El mateix s'esdevé en verbs que indiquen percepció.

Sent cantar la Joana

La sent cantar

Joana és el subjecte lògic de *cantar* i alhora el complement directe de *sentir cantar*.

10a LLIÇÓ

Dimarts 16.III.37

Vam dir en la lliçó anterior que els infinitius o frases d'infinitiu que fan de complement preposicional d'un verb que, essent el complement un substantiu demana la preposició *en*, substitueix aquesta preposició per *a*.

entretenir-me a pensar

Quan l'infinitiu té la força d'una determinació circumstancial (generalment de temps), hem de precedir-lo de la preposició *en*.

En entrar jo, tots s'alçaren

Per influència del castellà que introdueix aquestes frases d'infinitiu amb la preposició *a* i l'article, en català hi ha el mal costum d'introduir-les idènticament:

Al entrar jo, tots s'alçaren

Cal bandejar aquest costum. En el llenguatge parlat, més espontani, la influència castellana no ha contaminat tant el nostre idioma i així és més corrent en el primer dels dos casos exposats de dir:

entretenir-me a pensar

que no pas

entretenir-me en pensar

En català antic primerament s'utilitzaven semblantment les dues preposicions però després la preposició *a* prengué preponderància. Per aquestes dues raons i per distingir aquestes frases d'infinitiu de les que fan de complement circumstancial, que com hem dit, s'introdueixen amb la preposició *en*, s'ha acceptat en la llengua literària la preposició *a* en lloc de la preposició *en*. Per sintetitzar:

a + infinitiu = Fa de complement preposicional d'aquells verbs que introdueixen els substantius amb les preposicions *a* o bé *en*.

en + infinitiu = Té la força d'un complement circumstancial.

Hi ha casos límits en què cal deduir pel context quina és la preposició que cal utilitzar.

No t'entretenguis en descloure la carta (exemple inventat pel gran Bardagí)

El gerundi és la forma verbal que dóna al verb el caràcter d'un adverbí. Generalment fa de circumstancial de temps.

Ahir, passant per la plaça, el vaig veure

Aquesta frase de gerundi, té un sentit de simultaneïtat amb l'acció que expressa el verb principal. Aquest és el sentit que tenen moltes de les frases [de] gerundi. Però, a vegades el contingut d'aquestes frases representa la causa de l'acció del verb principal:

Tremolava, pensant que el trobarien

Observem que el subjecte del gerundi és també el subjecte de l'oració.

Un tercer sentit de les frases de gerundi és el de fixar una condició de l'oració pròpiament dita:

Comptant-hi el dilluns, seran tres dies

Quan s'indiquen dues activitats que semblen contradictòries s'utilitza el gerundi fent-lo precedir de *tot* (en el fons hi ha també una idea de simultaneïtat d'accions).

Tot tenint-ne ell la culpa, el creien innocent

A vegades aquestes frases de gerundi tenen dos sentits: de simultaneïtat i causa, de simultaneïtat i condició, etc.

Per influència del castellà, en el qual idioma constitueix un vici molt arrelat, hi ha costum d'escriure en català unes frases de gerundi el sentit de les quals ve a ésser una conseqüència del que diu el verb de la proposició inicial:

Es va abocar, caient al riu

Cal bandejar l'ús d'aquests gerundis de manera sistemàtica. Hom tendeix a usar-los car faciliten granment la redacció en estalviar-nos la feina de la coordinació, tria del temps del verb, conjunció. Aquests gerundis de coordinació, actuen de veritables ganxos, entre les que correctament serien les oracions coordinades. A vegades en una mateixa oració trobem una llarga rastellera d'aquests gerundis unint la primera oració amb la segona, la segona amb la tercera, etc. Cal no oblidar que l'ofici del gerundi no és pas de coordinar oracions sinó el d'expressar una determinació circumstancial del procés indicat pel verb.

Si en l'exemple anterior, volem servir-nos del gerundi, caldrà que hi posem en tot cas el primer verb i dir:

Abocant-se, va caure al riu

I sense cap gerundi, cal dir:

Es va abocar i caigué al riu

Cal anar molt en compte amb la regla que alguns professors donen per tal d'evitar l'ús de l'esmentat gerundi, segons la qual cal evitar d'usar-lo sem-

pre que la frase que introdueixi indica una acció posterior a la del verb de l'oració principal. El que s'ha de dir és que no s'ha d'utilitzar<-lo> quan la frase de què forma part no té el sentit de la causa, simultaneïtat o condició del que diu l'oració, car pot donar-se el cas que la relació de temps no coincideixi amb la de causa i efecte com en:

Anant-hi tu demà no cal que hi vagi jo

en el qual cas, el gerundi està perfectament usat.

Sortosament, en enraonar no és comú de cometre aquesta errada que tant abunda en la llengua escrita. Heus ací un altre cas en què la llengua parlada ha resistit la influència del castellà. El mateix s'ha esdevingut en l'ús del *doncs*, causal, que sempre evitem espontàniament de pronunciar encara que alguna vegada ens sentim temptats d'escriure'l.

Tanmateix en la correcció de textos, cal anar amb cura a no corregir tots els gerundis, car n'hi ha molts que són perfectament correctes. En certes ocasions no és cosa fàcil de saber si un gerundi determinat és bo o dolent. Solament coneixent el pensament de l'autor podríem saber-ho.

El que cal fer aleshores és interpretar el text per tal de descobrir-lo, aquest pensament.

A vegades quan el gerundi indica simultaneïtat, el fem precedir d'una falca: *Bo i*

Bo i passant per la plaça, el vaig veure

Aquest *Bo i* és també usat en altres expressions com: *Bo i dret*. Cal ésser circumspectes en utilitzar-lo car en certes regions de Catalunya, no vol dir pas el mateix que entenem els barcelonins, sinó *gairebé*.

(En la preferència que s'observa actualment a escriure *moresc* en lloc de *blat de moro*, el senyor Fabra hi descobreix una supeditació inconscient al castellà que designa aquesta gramínia amb un mot simple. *Moresc*, però, és tan bon català com *blat de moro* –*cela va sans dire*.)

11a LLIÇÓ

23.III.37, dimarts

[La subordinació amb verb flexionat]

Volia anar a casa teva

Anar a casa teva, no és l'expressió de cap pensament; és un grup de paraules construït a l'entorn d'un infinitiu i preparat per a exercir els mateixos oficis que un grup substantival. Però hi ha veritables frases construïdes a l'entorn de temps dels modes indicatiu o subjuntiu que, a l'igual que l'anterior frase d'infinitiu poden constituir-se en membres d'altres frases. Aleshores diem que les oracions de què depenen són les principals, i les que formen part de les principals, les subordinades. I entenem per subordinació el fet que una oració sigui membre d'una altra. Així:

Estava malalt

Heus ací una oració perfecta. Ara bé: aquesta oració, pot passar a ésser l'expressió de la idea d'un complement:

Deia que *estava malalt*

En aquest cas, l'oració té el mateix valor que un complement expressat per un grup substantival. Com si diguéssim:

Deia *poques paraules*

Estava malalt està subordinat mitjançant la paraula conjuntiva *que*. Aquest *que*, no és res. Només serveix *que* com a signe de subordinació. Podria subordinar-se una oració a altra per simple juxtaposició. Així, l'exemple anterior fa en anglès: *He said... he was ill*, sense cap mot conjuntiu. En alemany, *estava malalt*, fa: *Er war krank*.

Si subordinem aquesta oració a *deia* = *Er sagte*, el verb de l'oració subordinada passa de l'imperfecte d'indicatiu al de subjuntiu: *Er sagte... er wäre krank*, sense intermediació de cap mot conjuntiu. L'oració amb verb en subjuntiu, es presta a més a la subordinació. Així:

Vull
Tu véns

En subordinar la segona oració a la primera, com que la idea expressada es refereix a una cosa imaginada, l'idioma modifica el verb, canviant-lo en mode subjuntiu.

Vull que tu vinguis

L'oració queda com en alemany però amb l'afegit de la paraula conjuntiva *que*. Aquests grups de paraules, precedits del mot eina *que*, serveixen per tot allò que serveixen els grups substantivals, és a dir per a fer l'ofici de subjecte, predicat, complement verbal, aposició.

Exemple d'oracions en les quals fa l'ofici de subjecte: *Que ell hagi vingut, és cosa segura.*

Id. de predicat: *El fet és que ell no ha vingut.*

Id. de complement acusatiu: *Deia que estava malalt.*

Id. d'aposició (adjunt d'un substantiu, del qual fa d'explicació): *El fet que hagi vingut, no és segur.*

També pot servir d'adjunt a oracions incompletes sense verb, com

Impossible!

Impossible que ell hagi dit això!

Molt sovint ens trobem en oracions, amb grups substantivals introduïts per una preposició o locució prepositiva. Així:

a) Vindràs, després d'aquell dia

Aquest *després*, en *Vindrà després*, continua, en rigor, essent preposició car es refereix a un moment que no hem d'expressar. Els gramàtics, però, l'anomenen adverb, car els consideren com una determinació circumstancial.

Podem fer que la preposició regeixi també una oració introduïda per la conjunció *que*.

Vindràs, després que ell hagi vingut

Després té, en aquest cas, el mateix valor que en l'exemple a). Aquesta

oració podria analitzar-se dient que *després*, continua essent una preposició i que l'oració subordinada posterior té el valor d'un grup substantival subordinat mitjançant el mot buit *que*. Però en les gramàtiques hom considera el *després que* com una locució conjuntiva que uneix la subordinada a la principal.

En català també hi ha oracions subordinades a altres per simple juxtaposició. No és correcte en la llengua literària de dir:

Li va pregar vingués

En francès antic es troben casos de subordinació per juxtaposició:

Je cuit *plus sot de ti n'i a* (jo penso més totxo de tu no hi ha)

(Aquest *cuit* que també trobem en el català antic, equival al nostre *cuido* actual i deriva del llatí *cogitare*.)

Anem a veure les oracions subordinades per juxtaposició:

Considerem la següent interrogació:

b) Vindrà demà?

Considerem, ara, les següents oracions interrogatives precedides de pronom.

Qui vindrà?

Què farà?

Quina volia?

Quantes en vol?

On anirà?

Quan vindrà?

Com ho farà?

Totes aquestes oracions, traient-los l'entonació interrogativa, poden fer de complement d'un verb, p. e. *saber* amb el qual s'enllacen sense cap mot conjuntiu:

No sé qui vindrà
 què farà

quina volia
quantes en vol
on anirà
quan vindrà
com ho farà

Les oracions subordinades interrogatives són, doncs, les que es subordinen sense mot conjuntiu. En aquestes oracions cada un dels mots interrogatius fa de membre de l'oració subordinada. Per això poden anar precedits de preposició

D'on vindrà?
No sé d'on vindrà

La preposició no uneix l'oració principal amb la subordinada, no serveix d'enllaç entre *sé* i *on* sinó entre *vindrà* i *on*.

Quant a l'oració *b)*, se subordina mitjançant la conjunció *si*

No sé si vindrà demà

Ja hem dit que aquests mots conjuntius, *que*, *si* són externs a les proposicions que relacionen. Són buits de sentit. No tenen altra missió que indicar la subordinació. Són tan buits de sentit com en alguns casos ho és la preposició *de*. P. e. quan diem:

el balcó de la casa, i
la casa del balcó

En l'exemple *Si plou, no vindrà, si* és també extern a les dues oracions. Es limita a fer una indicació del contingut de les dues oracions. Introdueix un verb que fa de complement circumstancial de la frase principal. En el cas de *Deia que estava malalt* hi ha com hem dit, dues oracions, la sencera i la subordinada. La sencera és tota l'oració enunciada, *Deia que estava malalt* i la subordinada *que estava malalt*. No creuem que la principal sigui només *deia*. En *Si plou, no vindrà* no es veu tant, però també s'ha de fer la mateixa remarca.

Veiem, per tant, que hi ha subordinades introduïdes amb els mots *que* [i] *si* conjuntius, i d'altres –les interrogatives– introduïdes per simple juxtaposició.

Hi ha, però, oracions subordinades que fan d'adjectiu.

L'home *que hem vist avui* és el metge del poble

Les frases que hem vist abans construïdes a l'entorn de temps dels modes indicatiu i subjuntiu, ja hem vist que <fan> en la major part de vegades fan l'ofici de grups substantivals. En l'exemple anterior, el verb de l'oració és *és*. Per tant, l'oració *que hem vist avui* no fa de substantiu sinó que és determinant d'*home*. L'utilitzem com utilitzaríem els adjectius *vell* i *aquest*. Aquesta és, doncs, una oració subordinada adjectiva.

Ara bé, en *Deia que estava malalt, que* era un mot conjuntiu que no formava part de cap de les dues oracions. En l'oració que estem ara analitzant aquest *que* és el complement acusatiu de *hem vist* i es refereix a un subjecte anterior *home*. Per tant, és un pronom, un pronom relatiu. Poden anar precedits de preposició:

L'home de qui parlàvem

De qui, complement preposicional de parlàvem.
Aquestes oracions s'anomenen oracions de relatiu.

12a LLIÇÓ

25.III.37, dijous

[Les subordinades adjectives o de relatiu]

Les oracions subordinades adjectives o de relatiu, fan d'adjunt d'un substantiu o d'un pronom fort. Aquestes oracions poden fer ofici de determinatives i d'explicatives.

El noi que ara passa pel carrer...

Aquest grup de paraules tant pot fer de subjecte com de complement com de predicat. El mot principal n'és *noi*. L'adjunt *ara passa pel carrer* és una determinació de *noi* que és indispensable d'usar si volem que la idea quedi ben determinada. És com si diguéssim: *aquest noi*. L'oració *que ara passa pel carrer* és, doncs, una oració relativa determinativa.

El meu pare, que era mestre del poble...

També aquest grup de paraules pot fer distints oficis dins una oració. El mot *pare*, està suficientment determinat pel possessiu *meu* i la relativa *que era mestre del poble*, no fa més que explicar alguna cosa més de *pare*. No és, doncs, indispensable utilitzar-la perquè el substantiu quedi determinat. És una oració relativa explicativa. En el llenguatge parlat, les relatives explicatives es distingeixen per una pausa i una baixa de la veu; en el llenguatge escrit, totes les llengües llatines intercalen una coma.

Hi ha casos límits en què l'oració de relatiu pot ésser determinativa o explicativa segons el sentit. Així:

Curen el nen que ha pres mal aquest matí
Curen el nen, que ha pres mal aquest matí

En el primer cas cal admetre un nen entre molts. L'oració de relatiu és determinativa. En el segon cas, només s'ha parlat d'un sol nen. L'oració de relatiu s'afegeix predicativament. És una explicativa.

Els pronoms relatius, que com ja sabem, formen part de les oracions subordinades, poden ésser:

Simples: feble = *que*
 fort = *qui*
 fort = *què*
Compostos: *el qual*
 la qual
 els quals
 les quals

També s'utilitza l'adverbi pronominal: *on*. Els relatius, *que*, *qui* i *què*, no fan distinció del nombre i gènere dels substantius a què es refereixen. Són invariables en tots els casos. Els relatius compostos varien segons el nombre i el gènere de l'antecedent.

El relatiu, membre d'una subordinada, pot anar precedit de preposició o no. Quan no va precedit de preposició el relatiu simple és sempre *que*. Sempre que veiem un *que* relatiu sabem que fa de subjecte, complement acusatiu o circumstancial de temps de l'oració subordinada.

Exemple de *que*, subjecte: *El noi que ara se n'ha anat...*

Exemple de *que*, complement acusatiu: *El noi que heu vist a la porta...*

Exemple de *que*, determinació circumstancial de temps: *El dia que va passar això. Que és com si diguéssim: Va passar això tal dia.*

Els relatius simples precedits de preposició són sempre els forts *qui* i *què*. Representen complements preposicionals. El primer té per antecedent un nom de persona, el segon, un nom de cosa.

L'home de qui parlàvem
L'afer de què parlàvem

El relatiu compost prové de l'aglutinació de l'adjectiu *qual* procedent de *qualis* del llatí, amb l'article. Pot usar-se en gairebé tots els casos en què s'usen els relatius febles. En els casos en què és indiferent usar el relatiu simple o el compost, no hi ha altre criteri que l'estil de cadascú. La gramàtica no es decanta ni per l'un ni per l'altre. Cal remarcar solament la distinta naturalesa afectiva dels relatius. El simple és propi de la llengua parlada i el compost, de la literària. Efectivament, mai no es troba en el llenguatge del poble un *qual*. L'idioma parlat té tendència, en totes les llengües a reduir-se a la forma més simple, més usual. En català, aquesta forma és el *que* feble. La substitució de tots els altres relatius pel *que* feble, representa molt sovint una incorrecció gramatical que cal evitar en el llenguatge escrit. Tanmateix la idea es fa ben entenedora com quan diem:

L'home, que li vaig dir això...

És preferible utilitzar el relatiu compost en aquelles oracions en què l'ús del relatiu simple ocasionaria una frase equívoca.

La filla del metge del qual et parlava
La filla del metge de la qual et parlava

Observem l'equívoc que representa dir:

La filla del metge de qui et parlava

En aquest cas ens aprofitem del fet que el relatiu compost marca ben bé la concordança entre el terme relatiu i el terme antecedent.

Podem utilitzar l'*on* com a relatiu, fent l'ofici d'una determinació de lloc i en concurrència a altres relatius:

La casa on ocorregué...
La casa en què ocorregué...
La casa en la qual ocorregué...(construcció força menys usada)

Com veiem l'*on* absorbeix la preposició.

En les oracions de relatiu determinatives, quan el terme relatiu fa de subjecte o de complement directe de l'oració subordinada, ha d'ésser sempre *que* i no el relatiu compost. No es pot dir:

El nen el qual ara ha pres mal...

Quan les oracions són explicatives, pot usar-se el relatiu compost.

Darrera les preposicions corrents: (*a, de, per, en*) és més natural utilitzar els relatius simples que els compostos. Darrera les preposicions fortes o les locucions prepositives no s'usen els pronoms forts sinó els compostos:

La porta darrera la qual t'amagues..., no

La porta darrera què t'amagues

Com sempre s'esdevé en el llenguatge, hi ha molts casos intermitjos, que ens obliga a analitzar el context abans de pronunciar-nos per un o altre relatiu.

Hi ha una construcció especial que demana el relatiu compost i no el simple. Es tracta de les oracions en què el relatiu fa d'adjunt d'un substantiu de l'oració subordinada, representant és clar el substantiu de la principal.

La sala les finestres de la qual...

Aquesta construcció és feixuga. Però en català no comptem amb el *cuyo*, castellà[,] ni amb el *dont*, francès (derivat de la preposició *de* i l'adverbi *ont*) que ens permetrien de fer-la més planera. El llenguatge parlat evita aquesta construcció. Una oració com la de l'exemple fa, vulgarment:

La sala que les finestres donen al carrer...

El senyor Fabra només ha trobat un cas en què aquesta construcció, molt utilitzada pels escriptors medievals catalans, és substituïda per una construcció igual a la francesa.

La roda dont els raigs...

i encara cal tenir en compte que té un sentit de lloc.

És incorrecte dir:

La sala quals finestres donen al carrer...

i encara més com es féu en l'època de descastellanització a ultrança:

La sala quines finestres..., o bé

La sala les finestres de la quina...

Observem aquestes construccions, admissibles per bé que no molt recomanables:

Tal i qual cosa és substància raonable, la qual cosa...

Això puja x pessetes, la qual quantitat...

Però totalment inadmissible és dir:

Això puja x pessetes, quina quantitat...

13a LLIÇÓ

Dimarts 30.III.37

Un defecte del català renaixent fou la substitució del *qual* relatiu pel *quin* interrogatiu. Abans que aquest *quin* artificiós comencés a aparèixer en la llengua literària, ja alguns cometien una altra errada; la de substituir el *cuyo* castellà per un simple *qual* sense anar precedit de l'article. Aquests excessos demostren la desorientació regnant en l'ús del relatiu compost. Si, d'una banda per la semblança amb el castellà els semblava un castellanisme, d'altra, desnaturalitzaven el seu ofici fent-lo equivalent al *cuyo*. Aquests defectes, però, no arribaren a transcendir al llenguatge parlat. Conèixer aquests pronoms interrogatius usats com a relatius és fàcil. Basta simplement analitzar l'oració i veure si es tracta d'una oració de relatiu o d'una interrogativa subordinada.

Més difícil és conèixer un altre relatiu artificiós que s'ha introduït en la llengua parlada i escrita per influència del castellà. Es tracta de *el que* en lloc de *el qual*. El castellà és l'única llengua novillatina que al costat d'un *el cual* té un *el que* amb idèntic valor; així:

El capítulo segundo en el que se trata...

Cal, en català evitar aquest *el que* d'influència castellana, substituint-lo per *el qual*. Així en l'exemple anterior direm:

El capítol segon en el qual es tracta, i no
El capítol segon en el que es tracta

Aquest castellanisme com la major part de castellanismes sintàctics és difícil de descobrir i de substituir. Car si és cert que aquest *el que* és dolent, no hem de creure que tots els *el que* que trobem, ho hagin d'ésser. Sempre que trobem un *el que* en oracions de relatiu farem bé de deturar-nos.

Una regla empírica per a conèixer si un *el que* és bo o dolent. Si el podem substituir per *el qual*, és que és dolent. Si no, és bo.

Aplicant aquesta regla en l'exemple: *El meu llibre i el que m'has deixat*, veiem que aquest *el que*, és bo.

Considerem aquests dos grups substantivals:

el meu llibre el teu llibre

Si els unim per mitjà de la conjunció copulativa *i*, queda:

el meu llibre i el teu llibre

Però en el segon grup de mots, no tenim cap necessitat de repetir el mot *llibre*, car pel fet d'haver-lo esmentat en el primer, ja està en la ment del que parla i en la del que escolta. Així:

el meu llibre i el teu

Aquest *teu* continua essent un adjectiu i no un pronom com volen defensar alguns gramàtics, car s'adjunta a un substantiu que no cal dir, perquè és sobreentès.

Si fem el mateix joc amb aquests altres dos grups de mots:

a) el meu llibre b) el llibre *que m'has deixat*

en relacionar-los coordinativament, podem estalviar-nos d'esmentar *llibre* en el segon grup, tal com fèiem en el primer exemple i així direm:

c) El meu llibre i el que m'has deixat

Si *llibre* està sobreentès, l'article *el* forma part de l'antecedent i la frase de relatiu *que m'has deixat* de l'exemple *b)*, continua essent-ho en l'exemple *c)*. Aquest *el que bo*, no forma, doncs, un tot, no és un relatiu compost, sinó que és el contacte d'un article que forma part d'un antecedent i d'un *que*, relatiu simple, que introdueix una oració adjectiva. Oració adjectiva *que m'has deixat* que té el mateix valor que *el teu* del primer exemple.

En canvi en el cas:

El capítol segon *en el que es tracta*

El capítol segon *en el qual es tracta*

l'oració de relatiu comença amb el relatiu compost precedit de preposició. El relatiu és compost. En francès l'escriuen en un sol mot, *lequelle*.

Tot el que hem dit pot aplicar-se als casos en què l'antecedent és femení.

Un altre defecte consisteix a treure al mot relatiu el valor de pronom i repetir l'antecedent mitjançant un pronom feble adjuntat al verb.

El llibre del qual tantes vegades *en* parla N

Aquest defecte acostuma a esdevenir-se quan el verb està allunyat del terme relatiu per frases incidentals, etc. A vegades però, trobem aquests pronoms febles *en* o *hi* abusius darrera mateix del mot relatiu:

La casa on *hi* treballen

No cal dir que aquests pronoms febles han de suprimir-se sempre que el mot relatiu estigui ben usat. En les expressions del llenguatge parlat en què sigui quina sigui la relació subordinada usem sistemàticament *que* com a pronom relatiu, és discutible si pot admetre's o no aquest pronom feble. P. e.

El llibre que tantes vegades *en* parla N

sobretot en el llenguatge col·loquial. Però quan comencem l'oració de relatiu amb el relatiu correcte, cal evitar aquest pronom curosament.

No és aquest el cas de les oracions:

a) En aquesta casa, sempre s'hi troba bon vi

b) Sempre s'hi troba bon vi, en aquesta casa

En el primer cas efectuarem una anticipació (molt corrent en el llenguatge parlat), treient un complement circumstancial de lloc i posant-lo al

davant com a suport del que es dirà. Per això fem una pausa, la qual pausa indiquem en el llenguatge escrit amb una coma. Ací no hi ha cap pleonasme. Altra cosa fóra si diguéssim:

Sempre es troba bon vi en aquesta casa

Introduir el pronom feble en l'oració construïda d'aquesta manera sí que fóra una repetició.

En el cas *b*) l'emfasització és inversa a la del cas *a*) i la construcció, per tant, igualment correcta.

14a LLIÇÓ

Dijous 1.IV.37

En tots els casos estudiats fins ara, llevat un, hem vist el terme relatiu posat en primer lloc immediatament després de l'antecedent i precedits de preposició si es tractava dels pronoms forts *qui* i *què*. L'excepció era aquella perífrasi a què cal acudir per indicar la relació que els castellans expressen mitjançant el *cuyo*. Més endavant veurem altres casos en què el pronom tampoc no va a primer lloc.

Considerem aquestes dues oracions separatament:

Hem visitat un palau aquest matí
Aquest palau serà enderrocat

Si la primera oració és unida a la segona mitjançant el terme comú *palau*, queda:

El palau que hem visitat aquest matí, serà enderrocat

amb el terme relatiu *que* en primer lloc en contacte amb l'antecedent.

Hi ha oracions de relatiu que contenen altres oracions subordinades. Així:

Crec que heu parlat amb un home

El *que* d'aquesta oració és una conjunció que no té altra missió que servir d'enllaç entre el verb i l'oració substantiva que fa de complement acusatiu. Si volem, ara, introduir aquesta oració com a determinatiu del mot *home*:

L'home amb qui crec que heu parlat...

apareix la frase anterior que pot servir de subjecte, complement o predicatiu d'una altra oració. El mot *home* que estava en darrer terme passa a primer lloc. L'oració *que heu parlat* passa a ésser subordinada de la relativa *amb qui crec que heu parlat*.

Aquesta subordinació de subordinació pot encara complicar-se. Així:

Us prego que cregueu que no calumnio aquest home dient...

Oració que té per subjecte, *jo*, no especificat; complement indirecte, *us* i complement directe tot el grup *que cregueu que no calumnio aquest home*. Fem aquesta oració complexa explicativa d'*home* i queda:

Aquell home, que us prego que cregueu que no calumnio...

Ací ens trobem amb tres subordinades, la tercera dins la segona i la segona dins la primera.

Que us prego que cregueu que no calumnio, subordinada adjectiva d'*home*.

(Que) cregueu que no calumnio, subordinada substantiva del verb *pregar*.

(Que) no calumnio, subordinada substantiva del verb *creure*.

El *que*, relatiu[,] és complement directe del verb *calumniar*. Està tan lluny del verb *que*, el qui no conegui molt bé la llengua s'ha de sentir temptat de dir:

... us prego que cregueu que no *el* calumnio...

la qual cosa fóra una redundància.

Quant a l'ús d'aquest tipus d'oracions, convé dir que cal anar molt en compte per tal de no infringir les regles del bon gust.

Observem l'exemple:

Aquest gas us matarà si el respireu

Aquest gas, subjecte

us, complement directe

si el respireu, subordinada condicional

Si fem servir *que us matarà si el respireu* de subordinada del mot *gas*, tenim:

Aquest gas, que us matarà si el respireu...

Ací no hi ha repetició car el relatiu *que* és subjecte de *us matarà*.

Anem a veure alguns tipus d'oracions en les quals el relatiu s'allunya de l'antecedent. En coneixem una:

El pare els fills del qual...

D'altres, potser no gaire recomanables, són les oracions de relatiu amb gerundi o infinitiu. P. e.

Acostant-vos a l'abisme, sentireu...

Acostant-vos a l'abisme, terme circumstancial de lloc
sentireu, conté subjecte i verb

Podem fer servir el circumstancial de determinatiu d'*abisme*, figurant en una oració més àmplia que pot servir de membre d'una altra oració:

... l'abisme, acostant-vos al qual, sentireu...

Observem que l'oració de relatiu amb gerundi, tot i indicar una condició del verb *sentir*, s'escriu davant del verb.

Observem també que en aquest cas cal usar el relatiu compost *el qual* i no el simple *què*.

Exemple d'allunyament del relatiu en una frase de relatiu amb participi: *Escrita la carta*, però tal i tal cosa d'una carta, *escrita la qual*...

Hi ha altres casos d'allunyament del terme relatiu que prové d'una anticipació de l'antecedent:

Tinc quatre cintes que m'ha donat en Joan, però
En tinc quatre que m'ha donat en Joan, i
En tinc, que m'ha donat en Joan

Com que el pronom feble *en* s'ha de posar davant del verb, la separació es fa precisa.

Aquesta mena d'oracions són admissibles en tant [que] s'evita tot equívoc.

I encara:

Els homes que ara arriben, *els quals* tantes vegades

Una oració explicativa allunyada de l'antecedent ha d'ésser introduïda pel relatiu compost.

Alguns gramàtics anomenen també predicatives les oracions de relatiu explicatives.

Ja hem dit altres vegades que el llenguatge parlat evita d'usar sempre el relatiu compost i en general tot relatiu que no sigui el feble *que*.

El meu germà que li han fet una operació

Caldria dir:

El meu germà a qui han fet una operació

Encara que actualment hàgim convingut que és incorrecte, la primera manera d'expressar la idea de l'exemple és perfectament intel·ligible. El relatiu fa de subjecte, per tant, no és una equivocació usar el pronom feble.

Els gramàtics francesos comencen a preguntar-se per quin motiu no pot acceptar-se la manera popular. En romanès ja ha estat sancionada per les regles. Ells fins i tot diuen:

La dona que l'heu vista

En català, idioma sense tradició gramatical, és més prudent ésser rigo-rista. Altrament les oracions de relatiu correctament usades, en general són molt menys equívokes que les populars.

15a LLIÇÓ

Dimarts 6.IV.37

Dictat.

16a LLIÇÓ

Dijous 8.IV.37

Al costat dels relatius que coneixem, en català antic existia un *qui* feble que feia de subjecte gairebé de manera sistemàtica, en concurrència a *que*, contraposat al *que* complement directe. Els estudis que s'han fet sobre aquest relatiu, han demostrat que l'ús del *qui* fou en realitat molt més propi de la llengua escrita que de la parlada. En totes les llengües llatines, excepció feta de la francesa en la qual el relatiu feble que fa de subjecte és sempre *qui* i el que fa de complement, sempre *que*, ha desaparegut aquesta distinció i hom usa en ambdós casos el feble *que*. En català el *qui* a la francesa no prengué tant arrelament i durant la decadència fou gairebé completament substituït pel *que*, en especial a Barcelona. A Mallorca és on el *qui* subjecte presenta més resistència.

En el primer congrés de la llengua catalana, un mallorquí proposà l'adopció del *qui* a la francesa, recolzant-se en el català antic i en el fet de la disminució d'equívocs que ocasionaria, tal com s'esdevé en francès en la qual llengua no hi pot haver confusió entre cap subjecte i complement directe expressats per termes relatius. Tal proposició fou molt ben rebuda. Però de seguida hom va adonar-se dels inconvenients que comportaria l'ús del *qui* a la francesa. Caldria dir:

L'aigua qui passa per davant de casa
La cadira qui s'ha trencat, etc.

Aquestes oracions amb un antecedent de cosa sonen com a no catalanes. I és que en la nostra consciència lingüística s'ha establert una associació molt estreta entre el *qui* i la idea de persona i ja no és possible violentar-la.

Noresmenys, com que el *qui* és per a nosaltres sempre fort, també l'hi fem en oracions de relatiu determinatives com les anteriors. Ja no fa tan mal efecte en les explicatives, per influència del *quién* castellà.

Aquestes fortes objeccions han creat un retorn al *que* subjecte fins al punt que llevat d'uns pocs escriptors, pot dir-se que tothom l'accepta. A part de les raons exposades més amunt, el senyor Fabra ha trobat una distinció en unes oracions de relatiu (distinció no arcaica, viable i indispensable), la qual no es podria fer acceptant el *qui* a la francesa.

Anem a entrar en l'estudi d'aquesta distinció. Considerem la següent oració:

Qui diu això, ment

Qui diu això, fa de subjecte de tot plegat, i és al seu torn, una oració. Una oració de relatiu, sense antecedent. Alguns gramàtics han dit: són oracions en les quals el relatiu ha absorbit l'antecedent. Heus ací un tipus d'oracions de relatiu que són substantives. És clar que aquesta oració equival a:

L'home que diu això, ment

i ací, *que diu això* és un atribut d'*home*. Tanmateix el sentit de la primera és perfecte.

Ens trobem, per tant, amb un nou tipus d'oracions de relatiu en les quals el *qui* continua anant associat a la idea de persona (com hi va també el *qui* interrogatiu). Per això és tan difícil de desfer.

Una variant d'aquestes oracions:

El qui diu això, ment

És aquest *el* l'antecedent de *qui*? Així ho sembla a primera vista. Però si ens fixem bé, veiem que aquest *el* no és res. *Qui*, que en la major part de casos té antecedent, ací per analogia s'ha creat davant seu el mot més feble, l'article. Vist així resultaria, doncs, que el relatiu de l'oració de relatiu substantiva no hauria absorbit l'antecedent sinó tot al contrari que no ha de portar-lo.

És més propi en analitzar, considerar *el qui diu això* com una oració de relatiu substantiva, que fa de subjecte de *ment*, que no pas considerar *qui diu això* com una adjectiva de *el*, mot que no significa res. És diferent del cas:

El llibre meu i el que m'has deixat

Ací hi ha sobreentès el mot *llibre*, car primerament l'hem anomenat. En el cas de *El qui diu això, ment* no hi ha cap antecedent concret en la nostra consciència, no hi ha cap substantiu sobreentès. Té el mateix valor que, *Qui diu això, ment*. *El qui* és doncs, equivalent a *qui*. Ens trobem davant d'una funció especial. Hi ha una diferència entre aquest antecedent i tots els altres que hem vist. El tal article és com si no hi fos.

En oracions de relatiu semblants a l'anterior amb referència a cosa, les llengües llatines tenen un antecedent neutre (en francès *ce*, en castellà, *lo*). En català no tenim un article neutre diferent del masculí. Tampoc en català

antic, en el qual, com ja sabem, s'utilitzava *lo* i *l'* indistintament pel masculí i pel neutre. A partir del segle xv, la distinció entre la referència a persona i la referència a cosa, començà a expressar-se mitjançant el relatiu; *el qui*, referit a persona i *el que*, referit a cosa. Aquesta distinció, a despit de la influència castellana, no s'ha pas perdut del tot. Fora de Barcelona sobretot, és encara ben viva en boca de la gent. Fins i tot més amunt de Montserrat, tracten el *qui* com a variable i diuen: *la quina*. A Barcelona el *que* referit a cosa⁴ s'ha introduït més per la influència del castellà. Les construccions amb l'article *el* i el pronom *qui* no sorprenen, però, a ningú. Val, doncs, la pena d'aprofitar aquesta distinció. *El qui*, com *el que*, en aquestes oracions substantives es referiran, doncs, a persona i a cosa, respectivament. I podran fer, de subjecte i de complement directe.

Ara bé: aquest reforçament de l'associació de la idea de persona al relatiu *qui* i el fet que pugui utilitzar-se el pronom *qui* com a complement directe, fa absolutament impracticable el *qui* a la francesa.

17a LLIÇÓ

Dimarts 13.IV.37

En el llenguatge parlat, la combinació de l'article *el* amb el relatiu *que* presenta quatre significacions:

- a) Aquest martell i *el que et deixaré*
- b) ...és el capítol *en el que s'expliquen les regles*
- c) Això és *el que no entenc*
- d) *El que no treballa*, no pot pretendre...

L'exemple c té un concurrent:

Això és lo que no entenc

L'exemple d té dos concurrents:

El qui no treballa, no pot pretendre... i
Qui no treballa, no pot pretendre...

Les oracions a i b són ambdues, oracions de relatius adjectives. En la

4. Lapsus. Hauria de dir *persona* i no *cosa*.

primera hi ha l'el·lipse del substantiu entre *el* i *que*. Com que aquest substantiu podria ésser femení o plural masculí i femení, l'article pot variar en concordança. L'oració de relatiu comença en el mot *que* i és correcta. En el cas *b* no hi ha cap substantiu sobreentès. Per tant, ens trobem davant d'un relatiu compost. Com que en català el relatiu compost només és *el qual*, l'oració *b* no és correcta. Caldrà dir:

b) ...És el capítol *en el qual s'expliquen*...

Diguem, però que la forma escrita més amunt és més pròpia del llenguatge escrit que no del parlat. El llenguatge parlat diria:

... És el capítol que s'hi expliquen les regles...

En l'exemple *c* l'oració de relatiu comença formalment en *que*. *El* fa d'antecedent. Però ja vam veure que aquest *el* no té més que la forma d'un antecedent. No hi ha cap substantiu sobreentès. Psicològicament l'oració comença en *el que*. Ja sabem que aquesta mena d'oracions són absolutament correctes i fan referència a una idea general de cosa.

L'exemple *d*, tal com està indicat primerament, és incorrecte. Cal dir:

El qui no treballa, no pot pretendre...

Ja sabem que en català la referència general a persona, s'expressa mitjançant el relatiu *qui*.

Tal distinció no resulta arcaica. A Barcelona escoltem sense estranyesa aquestes construccions. Les oracions *c* i *d* són oracions de relatiu substantives malgrat que aparentment l'antecedent *el* pogués fer-les aparèixer com a adjectives.

En el cas *d* com que la idea general de persona admet els accidents de gènere i nombre, l'article que fa d'antecedent pot modificar-se.

La qui primer vindrà, serà recompensada

Els qui primer vindran, seran premiats

Queda, doncs, ben clar que les oracions de relatiu substantives neutres o sia amb antecedent general de cosa s'expressen amb el grup *el que*. Les oracions de relatiu substantives amb antecedent general de persona, s'introdueixen amb el grup *el qui*. La distinció entre aquests dos gèneres és, doncs, expressada mitjançant el relatiu i no mitjançant l'antecedent.

Si hi ha perill de confusió entre els dos *el que* correctes, podem obviar-lo fàcilment repetint davant l'oració adjectiva el substantiu sobreentès.

Esguardem l'esquema següent:

castellà		francès	català
<i>el que...</i>	<i>celui</i>	{ <i>qui</i>	<i>el qui</i>
		{ <i>que</i>	
<i>lo que...</i>	<i>ce</i>	{ <i>qui</i>	<i>el que... ço que</i>
		{ <i>que</i>	

En català la distinció s'expressa mitjançant el relatiu. En castellà, mitjançant l'antecedent. En francès, també. Però remarquem que quan l'oració fa de subjecte, el relatiu és *qui*, i quan fa de complement acusatiu, el relatiu és *que*. Per això resulta impossible d'admetre en català el *qui* a la francesa

el qui		el que
el que		el qui

En els primers temps del català literari, hom troba el *ço que* com a grup introductor de les oracions de relatiu substantives neutres. Però el *ço que* anà essent substituït per *el que*, de manera que a finals de l'edat mitjana gairebé sempre trobem l'article com a antecedent sobretot quan la referència és de persona. La substitució del *ço* per *el* vingué més retardada.

Ara bé: quan fa 40 o 50 anys començà a estudiar-se la qüestió de les oracions de relatiu, la manca d'un antecedent neutre i la ignorància de la distinció pel relatiu, féu que s'indiquessin com a equivalents el *ço que*, *allò que* i *això que*. El *ço que* fou molt mal rebut pels escriptors i calgué retirar-lo. Més posteriorment un nou intent d'introduir l'arcaic *ço*, tingué una rebuda millor aprofitant-se de l'existència d'una minoria entusiasta que trobava plaer a introduir millores a la llengua. Amb el descobriment de la distinció pel relatiu, el *ço que* es va fent cada dia més innecessari per la qual cosa farem bé d'abstenir-nos d'usarlo sempre que sigui viable un *el que*. (L'antecedent de persona era *cell*.)

Els articles de les llengües romàniques provenen, com és sabut, de mots demostratius llatins. Són demostratius evolucionats que han anat perdent tota llur força demostrativa. El mot demostratiu signa la cosa o la persona, li assenyala un lloc. L'article esmenta una persona o cosa quan està ja determinada en la nostra consciència. No té res d'estrany, doncs, que la llengua hagi posat davant dels *qui* i *que* de les oracions relatives substantives, els mots més febles, els articles. En francès, ens trobem ja, que els *celui* i *ce* no

tenen la força demostrativa que posseeixen quan van acompanyats d'altres partícules demostratives (*ci, là*). És curiós d'observar el fet que mentre els mots demostratius llatins anaven perdent llur força fins a esdevenir les partícules que designem amb el nom d'articles, la necessitat de posseir mots demostratius tendia a acumular les partícules demostratives en un sol mot. Així naixé *haec-ille*, del qual s'ha derivat en el nostre *aquell* i el castellà *aquel*. El reforçament dels demostratius és un fenomen comú a totes les llengües llatines i continua encara.

el que = aquell que

En català ens trobem amb *aquell que* com a equivalent, en alguns casos, a *el que*. Aquest *aquell que*, conserva normalment la seva força demostrativa.

Aquell, que no sap res d'això...

L'*aquell*, conserva en aquest cas la seva força demostrativa, seguit de l'explicativa següent. Suposem, però que volem designar una persona determinada d'un grup de persones, direm:

Aquell noi que llegeix, o bé
Aquell que llegeix

En aquest cas, *aquell* ja no té tanta força demostrativa. El mot *noi* expressat o elidit té dues determinacions (*aquell* i *que llegeix*). Fixem-nos ara, en una oració com aquesta:

Aquell *que* treballa no pot esperar.

Aquell ha perdut tota la seva força demostrativa; val igual que *el qui* o *qui*; per tant, el relatiu *que* no és correcte i caldrà que diem:

Aquell qui treballa no pot esperar

Aquell i *qui* s'han fos en una designació pronominal. Aquests matisos apreciables en la utilització de l'*aquell*, ens serviran per analogia per a comprendre en quins casos no és bo *allò que* i *això que*. *Allò* i *això*, conserven part de llur força demostrativa. Per tant, en casos com:

Allò que és etern

en què la referència és absolutament indeterminada l'ús de *allò* és francament inacceptable. Caldrà, doncs, dir:

El que és etern

18a LLIÇÓ

Dijous 15.IV.37

Heus ací algunes frases tretes d'autors medievals en les quals es veu l'ús que els antics feien de *els qui* i *aquells qui* de les oracions de relatiu substantives: (segle XIV)

La fortuna està aparellada tostemps a servir aquells qui la cerquen...

L'oració de relatiu té el mateix valor que: *els qui la cerquen*. D'aquesta manera l'escriuen alguna vegada els mateixos autors. Per tant, l'oració de relatiu comença, en rigor, a *aquells qui* i *els qui*. A diferència de:

Los hòmens qui la cerquen...

en la qual oració, *qui* és la primera paraula. L'oració de relatiu és ben adjectiva.

Tots sabem que en català medieval el *qui* de les oracions de relatiu adjectives és usat com a subjecte amb tant de rigor com en el francès modern. No podria ésser que el *qui d'aquells qui* fos també un *qui* a la francesa? Això faria impracticable l'ús de *el qui*, *aquell qui* en les oracions de relatiu substantives amb referència general de persona. En resposta a aquesta qüestió, anem a veure diversos exemples extrets també del català medieval, en els quals veurem oracions de relatiu substantives introduïdes per *el qui* i *aquell qui* que fan de complement acusatiu. La tendència a expressar la referència general a persona mitjançant el relatiu, obligà els autors antics a prescindir de la distinció entre subjecte i complement que expressa l'ús del *qui* a la francesa. En el *Tirant lo Blanch* n'hi ha un sol exemple:

Quan la dona ama... e tota la sua honor met en poder del qui ama

El subjecte de l'oració de relatiu és *ella*. *El qui*, és el complement directe. Un altre exemple extret de Bernat Oliver:

...amb aquell qui amam

En contradicció amb la regla francesa. En francès caldria dir:

...avec celui que nous aimons

Un altre exemple del mateix autor:

...aquells qui, mentre eren vius, ell enganyava amb grans afalagaments

També en aquesta oració *qui* és complement acusatiu d'*enganyava*.

Podem, doncs, concloure que en les oracions de relatiu substantives el *qui* de *aquell qui* i *el qui*, en la major part de casos és subjecte. Pot ésser, però també, complement acusatiu.

Pot ésser també, complement preposicional? Ho pot ésser, però aleshores l'antecedent ha d'ésser necessàriament el demostratiu *aquell* i no l'article.

Aquells de qui pot dir-se tal cosa, són...

Com que el *qui* ha d'anar separat de l'antecedent per la preposició, l'antecedent té més força, car queda més destacat. L'article és, en tals casos massa feble.

Quan la renaixença denuncià el *lo* neutre com a degut a la influència castellana, hom tractà de substituir-lo per l'arcaic *ço*. No resultà, però, cosa fàcil. El *lo* neutre és d'una gran comoditat sobretot en gent acostumada a servir-se'n en castellà i en català adulterat pel castellà.

Molts escriptors avesats a escriure'l tota la vida, s'oposaren totalment a la seva supressió. D'altres, reconeixent la seva naturalesa estrangera s'avinueren a prescindir-ne. Per un bon escriptor la falta del *lo* no podia resoldre's en cap minva de la facultat expressiva, car tampoc existeix el *lo* en francès i italià i, no obstant, no en pateix la claredat en l'exposició de les idees. Entre els primers es digué que podia acceptar-se *el* com a article masculí, *la* com a femení i *lo* invariable, com a neutre. Alguns àdhuc pretengueren demostrar que el *lo* invariable neutre ja existia en català antic. Esmentaven exemples com el següent:

lo que yo us dehia

És, però cosa demostrada que en català antic s'escrivia *el* i *lo* indistintament tant pel masculí com pel neutre. Ara bé: quan l'article masculí i neutre es trobava darrera d'un mot acabat en vocal o davant d'un mot acabat en vocal, es contraïa. A començament d'oració i seguit d'un mot començat per consonant o entre dos mots acabant el primer i començant el segon amb consonant, mantenia la forma *lo*. Exemples:

Açò és lo que a nosaltres...

La Princesa passava gran pena del que Tirant havia dit

Estava atenta al que ells deyen

La llengua rahona lo contrari del que té en lo cor

En aquest darrer exemple tenim un doble cas del que diem. Un *del* neutre i un *lo* masculí.

Fins ara hem vist unes oracions de relatiu adjectives (determinatives i explicatives), unes oracions de relatiu substantives. Hi ha, encara, un tercer tipus d'oracions de relatiu en les quals el mot relatiu fa referència no a un mot de l'oració principal sinó al contingut de tota l'oració anterior.

Fixem-nos amb el següent exemple castellà:

Falleció... lo cual fué considerado como...

En aquest tipus d'oracions, la subordinada té gairebé el valor de coordinada. El relatiu perd una mica el caràcter de tal per esdevenir com una conjunció. Sota la influència castellana, nosaltres expressem aquest relatiu com en castellà: *lo qual*. En català antic es servien del grup de mots: *la qual cosa*. A vegades, quan no anava precedit de preposició, del relatiu feble *que*. Més sovint i quan el precedia preposició, del *què* fort. En català actual, s'ha adaptat el grup *la qual cosa* que fa molt bé l'ofici reservat abans a *lo qual*. Quant a les altres dues formes, hem d'ésser molt hàbils a usar-les de manera que no donin lloc a confusió. El *què* fort precedit de la preposició *per*, pot confondre's ara amb la conjunció *perquè* equivalent a la castellana *porque* (causal) i a la castellana *para que* (final). En català antic aquesta confusió no podia esdevenir-se. En els escrits primitius la conjunció és totalment inexistente, i molt rara en l'edat mitjana. Es conserven algunes frases populars com la següent:

Ell l'ha treta de casa; que és la pitjor cosa que podia fer

en les quals el relatiu fa referència a tota l'oració anterior. Aquest *que* és com una espècie de conjunció. Alguns autors fins i tot posen aquests mots en el capítol de les conjuncions. El mot relatiu fa l'ofici que feia en català antic.

Una altra manera d'introduir aquest tipus d'oració consisteix a resumir el contingut de l'oració anterior mitjançant *cosa que*

...cosa que m'ha desagradat molt

Remarquem que ens trobem davant d'una frase sense verb. Com si diguéssim:

tal i tal cosa, cosa absurda

El sentit és clar per bé que no s'especifiqui verb. Són oracions nominals, segons denominació alemanya. Els antics deien en casos com l'anterior

...totes coses que, o bé

...coses totes les quals

19a LLIÇÓ

Dimarts 20.IV.37

[La subordinació conjuntiva]

Fins ara hem vist dos tipus de proposicions subordinades. Les introduïdes mitjançant mots interrogatius i les introduïdes mitjançant mots relatius. Les interrogatives es juxtaposen. El mot interrogatiu no indica cap subordinació a cap mot de l'oració principal. En canvi, és membre de l'oració subordinada. Considerant l'oració interrogativa separatament de la principal, conserva el seu perfecte sentit. Així:

No sé qui vindrà

Qui vindrà?

En les oracions subordinades relatives, el mot relatiu té una doble funció. Indica la subordinació a un altre mot o al sentit global de la frase principal i a la vegada és membre de l'oració subordinada.

Ens falta estudiar un tercer tipus d'oracions subordinades. Les subordinades conjuncionals. En aquestes oracions la conjunció és el signe de sub-

ordinació com ho era el relatiu en les relatives. Però a diferència d'aquest, no forma part de l'oració subordinada. Entre les conjuncions i els relatius existeix, per tant, una semblança de funcions. Hem vist que les oracions que comencen amb mots interrogatius es subordinen per juxtaposició. Les oracions interrogatives que no comencen amb mots interrogatius, en fer-se subordinades, s'introdueixen mitjançant la conjunció *si*.

Vindrà demà?

No sé si vindrà demà

La resta de les subordinades conjuncionals, s'introdueix mitjançant la conjunció *que* o mitjançant locucions conjuncionals.

Aquestes locucions conjuntives estan formades per preposicions o locucions preposicionals seguides de la conjunció *que*. Anem a veure la formació d'aquestes locucions conjuntives. Sabem que les oracions introduïdes per la conjunció *que*, poden fer totes les funcions dins d'una oració: subjecte, complement directe, complement preposicional, predicatiu, aposició. Si fa de complement preposicional, va precedit d'una preposició. Aleshores aquesta i la conjunció formen un grup que els gramàtics anomenen locució conjuntiva però que en rigor continua essent la unió d'una preposició i una oració introduïda mitjançant la conjunció *que*. Així:

...sense que tu diguis res

En català és incorrecte subordinar aquestes oracions per juxtaposició prescindint de la conjunció *que* com fan en castellà. El defecte de fer-ho s'ha estès bastant en la llengua escrita. Pot donar-se el cas que hàgim de subordinar una oració d'aquestes a una oració nominal.

(Car és sabut que hi ha oracions que conservem el sentit de tals i no obstant, estan mancades de verb. Així, si després d'enunciar tot de diferents coses, diem:

Inexplicable!

aquest mot constitueix una veritable oració. Car en dir-lo entenem que totes les coses dites anteriorment constitueixen un conjunt inexplicable. Tanmateix en dir-lo no pensem pas en el verb. Per això és inexacta la definició de proposició que corre per les gramàtiques: expressió verbal d'un pensament.)

En el cas que hàgim de subordinar una oració a una d'aquestes proposicions nominals, tampoc no podem prescindir de la conjunció *que*. P. e.

...Inexplicable, que ell hagi fet això!

Heus ací, doncs, una subordinada d'una oració sense verb. Indiquem la separació d'ambdues oracions mitjançant una pausa en el llenguatge parlat i una coma en el llenguatge escrit.

Una altra regla sintàctica que cal tenir molt present car és de les més infringides, és la que es dirà de seguida.

Sabem que els complements preposicionals introduïts per les preposicions *a* i *en* es substitueixen pel pronom feble *hi*. Que els introduïts per la preposició *de* es substitueixen per *en*. Aquestes preposicions segueixen determinats verbs. Així:

acostumar-se a
entretenir-se en
gloriejar-se de

Ara bé: quan l'oració subordinada hauria d'ésser introduïda per una d'aquestes tres preposicions, la conjunció *que* que la introdueix, absorbeix les preposicions. Aquestes, doncs, han d'ometre's sempre.

Estic content de la seva conducta
Estic content de sentir-te dir això, però
Estic content que hagis vingut

La supressió d'aquestes preposicions en tals casos, la trobem en l'idioma antic i fins i tot en el català parlat d'avui en concurrència però, amb la construcció castellana. La major part de gent ignoren aquestes regles. No és estrany, doncs, que les infringeixin a cada pas. Però alguns escriptors actuals que les coneixen, encara segueixen construint a la manera castellana car és de molta major comoditat, sobretot pel que fa a la preposició *de*.

L'ús de la preposició *de* davant la conjunció, ha donat lloc encara a un fet nou. El de fer forta la conjunció, per concomitància amb el relatiu fort *què*. Així la gent diu:

Estic content de *què* hagis vingut

En francès, entre el *de* i *que* d'aquests casos s'ha introduït el neutre *ce*. Així:

de ce que
à ce que

Entre el *ce* i el *que*, hauria d'haver-hi una pausa. Però dins l'oració s'ha transformat en una locució conjuntiva nova.

Semblantment al francès, Carles Riba en alguns casos ha acudit a la següent construcció:

Acostumeu-lo a això: que cada dia...

Si volem no prescindir de la preposició, podem transformar l'oració subordinada introduïda mitjançant la conjunció *que*, en una oració d'infinitiu.

20a LLIÇÓ

Dijous 22.IV.37

Anem a veure tot d'exemples extrets de textos antics que demostren com les oracions subordinades introduïdes amb la preposició⁵ *que* absorbeixen les preposicions *a*, *de*, *en*, en posar-se en contacte amb verbs, adjectius o substantius que les demanen davant de substantiu, pronom o infinitiu. Veiem, per tant, que existeixen complements preposicionals no solament de verbs sinó també d'adjectius i substantius. Així:

digne d'elogi
el fet d'haver anat a tal i tal lloc...

En rigor les preposicions estableixen una mena de relació entre dos substantius o dos pronoms. El que passa és que entre els dos substantius apareixen com a intermediaris l'adjectiu o el verb. Així quan diem *digne d'elogi*, entenem una persona (aquella de qui acabem de parlar). Les oracions introduïdes amb la conjunció *que* es posen en immediat contacte amb els adjectius, substantius o verbs ometent igualment la preposició.

Heus ací els exemples antics:

De la *Crònica de Pere III*

...ells li lliurarien ab la condició que aquells...

5. Lapsus. Hi hauria de dir *conjunció*.

De *Tirant lo Blanch*

...l'Emperador mostrava tenir gran desig que el seu capità fos en lo camp

De Ramon Llull

...tramès la coloma qui aportà per senyal un ram d'olivera en la boca en significança que la mar era baixada

De Bernat Metge

...i donassen ocasió que fossen ben coneguts...

De Ramon Llull

...i lladonchs Fèlix recontà al sant hom com era caüt en dubitació que Déus fos res

(A remarcar: que *hom* ve del nominatiu llatí *Homo* i *home* de l'acusatiu *hominem*. Primitivament *hom* s'usava solament en nominatiu i *home* en acusatiu. En l'exemple anterior veiem però un *hom* usat com a acusatiu. Més tard *hom* s'ha especialitzat com un pronom que indica una persona indeterminada. A l'*hom* català correspon l'*on* francès, d'igual origen encara que aparegui tan diferent. Calgué sancionar l'*on* que escrivien els escriptors medievals, –molt poc respectuosos amb l'ortografia–, car als mots monosíl·labs és difícil canviar l'ortografia.

Del *caüt* vingué el *caigut* per contaminació de la *g* de *caigué*[,] etc.[,] tal com de *haüt* ha sorgit *hagut*.)

De *Tirant lo Blanch*

Só molt content que el metam en execució...
No só digne que tu sies causa de la meva mort...
Só cert que sou pràctic...

De Pere III

Eren estats assabentats que en aquell dia algú d'ells devia prendre mort

Oracions depenent d'un verb:

...que no es devia enfellonir que algú parlàs mal d'ell
...I qui desitja que hom lo crega, prenga en cascun parlar tostemps la veritat acostumant sa llengua que no sàpia mentir

De Bernat Metge, l'escriptor més refinat de l'edat mitjana.

...ni mostrar a llurs fills ciència o art amb que puxen viure ans se gloriegen que aquells vagen ben arreats, brodatats i encavalcats

(En el català antic trobem *gloriar-se de* al costat de *gloriejar-se de*, *comerciar* al costat de *comerciejar*, etc.)

De Ramon Llull:

...aquells qui es gaben que són sos amadors...
(*gabar* significa lloar)

Oracions en aposició:

El fet que se n'hagi anat...

Conseqüència de la supressió de les preposicions en aquests casos és que tot de locucions prepositives a base de la preposició *de* es transformen en les anomenades locucions conjuntives en les quals la preposició ve substituïda per la conjunció *que*, sempre que darrera d'elles hi ha una subordinada en lloc d'un infinitiu o d'un substantiu. Així:

abans de...	abans que
després de...	després que
a fi de...	a fi que
en cas de...	en cas que
per tal de...	per tal que
des de...	des que
fins a...	fins que
per a...	perquè

Demostra que els antics tenien consciència que *per a* eren dues paraules, el següent exemple:

per al rey e als duchs

Igualment podríem dir de *des de*. Sota la influència castellana en català s'escrivia: *pera, desde*. Va caldre un gran esforç obtenir que s'escrivís com cal.

El *perquè*, conjunció final, s'escriu en un sol mot per a distingir-la de *per què* relatiu fort precedit de preposició. Els antics gairebé no la usaven. En lloc d'ella escrivien *per tal que*. No obstant:

Foren triats hòmens...perquè fossen escut i defensa de la ciutat...

D'un document català medieval:

...que la dita lectura continuets i per res no la deixets fins que en lloc de...

De *Tirant*:

...des que jo só mestre, no he vist ni sabut...
...a fi que s'hi fes...

Altre document:

...en cas que fosses partir de Barchinona...

(Hi ha uns compostos que de seguida veiem com a tals. En dir el mot, tenim consciència de la significació dels dos components. P. e. *cama-curt*. Però n'hi ha d'altres com *blat de moro* en què ha desaparegut tota consciència de mot compost. L'anàlisi dels mots compostos és fet més pels no habituats a usar-los.)

21a LLIÇÓ

27.IV.37, dimarts

[La coordinació]

Al costat de les proposicions subordinades, estudiades en lliçons anteriors, ens correspon d'estudiar les proposicions coordinades. Les primeres formen

part d'oracions de les quals són membres. Les segones són proposicions successives dins una sola frase, unides només per relació de coordinació. Ex:

Ell va venir i em va dir tal cosa

La diferència entre ambdós tipus d'oracions és clara. Però a vegades les oracions subordinades s'acosten a les coordinades i risquen de confondre-s'hi. Deduirem el tipus d'oració a què pertany l'analitzada si descobrim la intenció del que parla. Aquestes confusions s'esdevenen sobretot amb les proposicions causals. Suposem que enunciem un pensament mitjançant una proposició. Fem una pausa i després expliquem el pensament mitjançant una nova proposició que comença per un mot conjuntiu causal. Heus ací una subordinada que sembla una coordinada. En francès, resolen aquest conflicte tot senzillament; un *puisque* introdueix sempre una subordinada, i un *car* una coordinada.

Una manera general d'orientar-nos per distingir si una proposició és subordinada o coordinada, ens la proporciona el fet que les subordinades poden posar-se al començament, al final de l'oració o intercalades, sense que el sentit global en pateixi:

Puix que tu no vas venir, no van poder sortir

Des del punt de mira de la subordinació, podem considerar dues categories de paraules: les preposicions, que estableixen relació entre dos substantius, i les conjuncions de subordinació, que enllacen dues oracions. Les conjuncions de coordinació, en canvi, coordinen oracions entre elles i mots entre ells. Podem dir:

Ell va venir i em va dir tal cosa

Un armari gran i bonic

En aquest cas, es tracta de la unió de dos atributs d'un mateix substantiu; podem unir també dos substantius i dos adverbis.

Conjuncions coordinatives

N'hi ha poques. Car dins aquest grup només s'enclouen els mots que no fan altre ofici que servir de coordinatius. Hi ha però molts adverbis i locucions adverbials que fan ofici de conjuncions coordinatives. P. e. *així, també, tan-*

mateix. En rigor es podrien classificar com a conjuncions o locucions conjuntives.

No és rar aquest canvi d'ofici d'uns mateixos mots. Ja vam veure que molts adverbis de lloc i temps tenen caràcter pronominal, si pensem que el pronom representa el substantiu actualitzat.

Les proposicions poden coordinar-se per juxtaposició. Si hem de fer una enumeració, acostumem a no posar la conjunció copulativa fins al final. Podem posar-la darrera cada cosa enumerada, i podem no posar-la enlloc. Però això ja és una qüestió d'estil.

Vindran en Joan, la seva dona i el seu fill
Vindran en Joan i la seva dona i el seu fill
Vindran en Joan, la seva dona, el seu fill, tothom

Quan es tracta de dos mots (o de dues proposicions) la manera més natural d'unir-les és intercalant la conjunció. En oracions negatives, s'acostuma a posar la conjunció davant la primera i segona oració successives.

Ni tu li ho diràs ni ell t'ho preguntarà
No vindrà ni ell ni el seu germà

A vegades, per expressar la idea adversativa, la de conseqüència, també podem prescindir de la conjunció, –no és indispensable–:

Plourà, no tinguis por que vingui

És clar que podem reforçar la idea i dir:

Plourà, *doncs* no tinguis por que vingui

Les conjuncions coordinatives són:

Copulatives: *i, ni*.

Alternatives: *o* (reforçada a vegades amb l'adverbi *bé*). *Vindrà ell o el seu germà*.

Adversatives: (o sia quan el contingut de la segona està en oposició al de la primera) *però, sinó, ans*.

De conseqüència: quan el contingut de la segona és conseqüència del de la primera.

Conseqüència i illació: *doncs*.

La conjunció que en català modern introdueix les oracions de què abans parlàvem, subordinades que esdevenen coordinades és *car*.

Tal conjunció no és pròpia del llenguatge parlat. És un manlleu del català antic. Però en l'edat mitjana s'usava coordinativament i subordinativament. A finals d'aquesta edat, es pot apreciar clarament una tendència a usar *puix* per introduir les subordinades i *car*, les coordinades. Es podrien citar exemples en els quals fins i tot es veurién jocs a base de l'ús d'aquestes conjuncions en el sentit abans dit. Coordinades introduïdes per *car* dins les quals hi ha subordinades introduïdes per *puix*. *Car*, doncs, ja s'encaminava a l'ofici modern.

Cap obstacle quant a les conjuncions *i*, *ni*.

Una altra missió de la conjunció *o*, és la de separar dues designacions de la mateixa cosa. En aquest cas equival a *o sia*.

Altres conjuncions alternatives són anteposades a les dues proposicions successives:

sia...	sia
qui...	qui
tant...	com
ara...	ara
ja...	ja
adés...	adés

Aquest *adés* és manllevat de la llengua antiga en la qual era molt usat. *Adés...adés* equival a *ara...ara*. L'adverbi sol no té, però, una significació idèntica a *ara*. *Ara* indica un temps molt pròxim a aquell en què estem parlant.

Ara he entrat
Ara escric
Ara sortiré

Adés indica en canvi un temps futur o passat. Així: *Adés ho hem fet*, [però] no *Adés escric*. I també, en català antic: *Adés ho farem*. La diferència de sentit d'aquests dos mots permet de construir alternatives reforçant la idea mitjançant l'ús distint d'un i altre.

En les adversatives, *però* i *sinó* no tenen el mateix valor. L'arcaica *mas*, tenia com l'actual francès *mais* el valor de *però* i *sinó*. És incorrecte d'usar *mes* amb el valor de *però*. És un castellanisme que prové de la traducció del *mas* conjunció coordinativa adversativa castellana.

El *més* adverbi, pot servir de conjunció, però conservant el seu sentit quantitatiu i sense cap significació adversativa.

Faran això, això *més* tal cosa

A remarcar que la conjunció *però* té un origen adverbial; és una derivada de *per això*. A vegades l'usem de manera que descobreix el seu caràcter adverbial. Aleshores no la posem en primer lloc, com quan té un valor adversatiu, sinó dins l'oració subordinada, com un adverbi que enclou una idea concessiva.

...sàpies, però, breument...

...si ho feien, però, per tal que tost esclatassen...

Quant a la conjunció *sinó* cal evitar de confondre-la amb la condicional *si* seguida de l'adverbi de negació *no*. Quan aquests dos mots van immediatament seguits de verb, és fàcil distingir-los de la conjunció. Però quan no hi ha verb, ja és més costós.

Fes això, si no, et pegaré

Evitem d'equivocar-nos tenint en compte que en aquests darrers casos sempre que hi ha l'el·lipsi d'una oració condicional, cal escriure: *si no*.

22a LLIÇÓ

29.IV.37 dijous

[Remarques sobre alguns usos conjuntius]

Vam dir en la lliçó anterior que les oracions causals solen ésser subordinades. Però hi ha moltes oracions causals que fan l'efecte de coordinades. En català antic existí en els darrers temps abans de la decadència una tendència a usar *car* per introduir les causals coordinades i *puix* per introduir les causals subordinades.

El *doncs* indica sempre que la proposició que introdueix és conseqüència de l'anterior o anteriors. Cal evitar amb la major cura d'escriure el *doncs* com a causal. No cal dir que en la llengua antiga sempre tenia el caràcter primerament expressat:

Els ocells són vertebrats
El voltor és un ocell
doncs, el voltor és un vertebrat

Escriure el *doncs* com a causal, és veritable calc del castellà, tot i que *doncs* sigui catalaníssim. En el català renaixent l'antic *puix* causal (no *puig*, com pronuncia la gent) era substituït gairebé exclusivament pel *pues* castellà. Però el *pues* castellà té valor illatiu i consecutiu i ultra això en certs casos un valor causal. L'equívoc que podria resultar d'aquests oficis contradictoris s'evita gràcies a la conjunció *luego* que surt en els moments compromesos. Així:

Llueve, pues no salgamos
Mi padre no ha salido, pues está enfermo

En substituir el castellanisme *pues* pel corresponent *doncs* (que no s'havia pas perdut) molts gramàtics i escriptors incorregueren en l'error de fer valer *doncs* en la mateixa mesura que val *pues* en castellà. D'ací que en el llenguatge escrit, puguem veure encara *doncs* causals amb greu perjudici de l'expressió de les idees. Ara el defecte d'usar el *doncs* causal (encara bastant estès en els que escriuen el català sense haver consultat la gramàtica) ja no té defensors. Però hi hagué un temps en què hi havia qui defensava l'ús d'aquest *doncs*, ignorant el castellanisme sintàctic en què incorria.

Cal anar amb compte amb aquests calcs del castellà. Quan hom substitueix un mot degut a la influència castellana per un altre mot català, no vol dir pas que hàgim de fer-lo servir donant-li tots els matisos que rep el mot castellà. El que està passant amb el mot *sòl* equivalent de *suelo* n'és una prova. Els mots *sol* –astre– i *sòl* –terra–, tenen distint origen etimològic. Correspondria pronunciar-los diferent, *sol* –astre– amb *o* tancada i *sòl* –suelo– amb *o* oberta. Com ja sabem, el llenguatge parlat ha adoptat per al primer mot la *o* oberta en lloc de la *o* tancada. Aquest fet ha ocasionat la pèrdua de *sòl*. Però ara en reintroduir-se el mot, hom el fa servir en tots els casos que en castellà s'escriu *suelo* la qual cosa constitueix un calc. Prescindint de *sòl*, hauria pogut fer-se sinònim de *suelo* el mot *terra* i així podem apreciar una tendència a usar aquest mot com a masculí en els casos en què equival a allò que en castellà entenen per *suelo*. Però en els diaris[,] etc.[,] hom fa servir *sòl* tota vegada que cal traduir un *suelo* castellà i així apareixen expressions inadmissibles com *el sòl patri*. En aquest sentit potser fóra bo d'introduir un mot com *soler*. Alguna cosa per l'estil passa amb el mot *crebantar*.

En tots els nostres millors escriptors medievals veiem els *doncs* usat com a illatiu i consecutiu i el *puix* com a causal. Podrien multiplicar-se els exemples. Heus-en ací un de típic:

...doncs, puix us veig en tan...

Com ja hem dit entre els adverbis, n'hi ha alguns –*així, també, tanmateix, altrament*– que fan ofici de conjuncions coordinatives. Remarquem també que les locucions i mots antics que introduïm en el català modern, hem de fer-los servir donant-los el mateix valor que tenien aleshores. Si després l'ús actual modifica llur significació, és altra cosa. Però el que no es pot admetre és que fem servir mots i locucions antigues donant-los un valor arbitrari. Així el *no res menys*, tenia en català antic el mateix valor que en castellà té l'*asimismo*. Hom però, li féu significar *nada menos y sin embargo*. *No res menys* pot tenir, però, un sentit adversatiu. Els equivalents al castellà *además* són; *demés, endemés, ultra això* i sobretot *encara*.

(Equivalent d'*altillo* = *entressolat*.)

(Hi ha homonímies suportables i insuportables. La de *cor* i *chor* és de les segones. Potser per *chor*, conjunt de cantaires, caldrà acceptar *coro*. No acceptem *moro, toro* etc.?)

23a LLIÇÓ

Dimarts⁶ 11.V.37

[La negació]

Per convertir les proposicions afirmatives en negatives, utilitzem el mot *no* anteposat al verb. Entre el verb i *no*, no s'hi introdueixen més que els pronoms febles. Aquest mot *no*, enquadrat pels gramàtics dins els adverbis, es presenta en dues funcions ben diferents. Hi ha un *no* tònic i un *no* acompanyant del verb.

Exemple del primer:

Vindràs demà? No

Exemple del segon:

6. A l'original per lapsus: Dijous

No vindràs demà

En realitat, el *no* del primer exemple, el *no* accentuat, constitueix per ell sol una proposició, com la constitueix el *sí* accentuat. L'altre *no* es limita a donar un valor negatiu a una proposició anteposant-se al verb.

En francès, aquests dos tipus de negacions vénen representades per dos mots diferents: *non* i *ne...pas*.

En català existeixen també uns mots d'origen afirmatiu que tenen funcions negatives. Són:

gens: mot adverbial quantitatiu.

cap: adjectiu.

res: pronom neutre.

enlloc: mot adverbial de lloc.

mai: mot adverbial de temps.

Construccions com la següent en llengua alemanya:

Ich habe kein buch

no poden fer-se en català. *Kein* equival a *zero*. Caldria dir:

Jo tinc zero llibres

En català hem de dir: *Jo no tinc cap llibre*. És a dir l'equivalent de *kein* és *no... cap*, i no *cap* solament. Això demostra que *cap* no té un sentit negatiu. Si el tingués, l'oració:

Jo no tinc cap llibre

seria afirmativa. *Cap*, però, no és sinònim d'*algun*. És un adjectiu numeral com ell, però entre ambdós hi ha la següent diferència. *Algun* es refereix a un cert nombre de coses que existeix en realitat. *Cap*, a un cert nombre de coses que no existeixen en realitat, sinó l'existència de les quals és dubitativa, condicional, interrogativa i a vegades expressada en una oració relativa o que indica exclusió. Per això *cap* no pot sortir en cap oració expositiva. No es pot dir: *Tinc cap llibre*, sinó *No tinc cap llibre*. Sí, en canvi:

Si mai tens cap fill

Sense cap llibre...

Tens cap llibre?

car no expressen realitat.

Un fenomen molt usual en el català actual. Diem:

No s'ha perdut cap llibre, però
Cap llibre s'ha perdut

En escriure o dir el subjecte abans del verb, ens trobem que comencem una oració expositiva amb el mot *cap*. Aquest mer fet ja ens fa sentir la proposició com a negativa, de manera que en arribar al verb no sentim la necessitat d'usar el *no*.

El castellà ha consagrat ja aquesta construcció. En català podria admetre's; però es considera preferible la no supressió del *no*. No es pot dir que el gran costum del català modern de suprimir aquest *no*, sigui completament atribuïble a la influència castellana. El català d'abans de la gran influència del castellà ja presenta alguns casos de supressió del *no*. La influència castellana pot haver simplement accelerat el procés. *Cap*, per si sol no té força negativa. L'ha adquirida a conseqüència d'aquests processos. Hi ha un cas en què *cap* té una força negativa manifesta. P. e.

Tens gaires llibres? *Cap*

Però, és que en aquest cas elidim el verb i l'adverbi. *Cap* val per tota una oració.

Per la familiarització de les construccions en què *cap* té un sentit negatiu, presenciem una reculada de les construccions en què té un sentit positiu.

Aquests mots són i signifiquen, reduïts tots a *cap*:

< <i>cap</i> >	
<i>res</i>	cap cosa
<i>gens</i>	cap mica
<i>enlloc</i>	cap lloc
<i>mai</i>	cap vegada

Cal afegir *ningú*, que ha anat perdent el caràcter negatiu que tenia originàriament. Per dissimilació en barceloní i provençal pronunciem: *dingú*.

(Així mateix, *bora nit* i *boranova* de *bona nit* i *bonanova*.)

De *venenum*, llatí savi, i *veninum*, llatí vulgar, ve el nostre *verí*. El senyor Fabra havia proposat d'admetre el *dingú* en la llengua literària perquè la *n* inicial de *ningú* li dóna un caràcter que traeix el seu origen negatiu.

Cal que ens aturem davant de tots els *cap*, etc., per tal de veure si convé o no posar el *no* després. Una manera planera de veure-ho consisteix a girar l'oració i veure si pronunciem o no el *no*. Evitem errors com

No mai l'he vist
No mai no l'he vist

No incorreguem en l'equivocació de dir *que mai l'he vist* és millor que *mai no l'he vist*, puix que aquest està compost per dues negacions que es contraposen formant una afirmació. Hi ha un gran perill d'involucrar les qüestions de la lògica a l'idioma. No són pas dues negacions. [A]

Je ne vois pas

ne... pas constitueix una negació composta. El *pas*, com el *point*, provenen de l'edat mitjana i s'afegien al verb per precisar un matís de la negació. Normalment hom deia:

Je ne vois

Encara en català diem:

No hi veig gota

Però com que el *ne* francès era tan feble, el *pas*, va anar afegint-se al parlar i va acabar per integrar-s'hi. A París fins i tot han arribat en el llenguatge parlat, a perdre el *ne*: *Je vois pas*, i al Rosselló. Literàriament, el *ne* no s'ha de suprimir.

El *pas* francès no equival pas al *pas* català. La negació catalana té un sentit adversatiu. Si jo no vull anar a l'estació dic:

No aniré a l'estació

Però si un amic em parla de trobar-nos a l'estació i jo no hi he d'anar, dic:

No hi aniré pas

Amb una sola síl·laba indiquem tot de coses. Si diem: Hi havia aigua al càntir i ara no n'hi ha.

No és pas esquerdat?

pas, veiem, doncs, que té molts diferents valors.

Cal que utilitzem el *pas* català en els moments adequats i els mots afirmatius usats no en oracions supositives⁷ *rai*, *sovint*, *caldre*, etc.

24a LLIÇÓ

13.V.37, dijous

Vam veure que el mot *no* tenia dues valors: la de mot negatiu que s'anteposa al verb i la d'equivalent d'una oració.

Podem encara distingir-li una altra funció: la d'imprimir caràcter negatiu a un membre de la proposició: *tots*; *no tots*. Aquest *no*, anteposat a un membre de l'oració altre que el verb, no dóna lloc a oracions negatives sinó a oracions afirmatives.

No tots vindran
Era no lluny d'ací

Observem:

Cal que digueu això

Si volem negar la necessitat de dir això:

No cal que digueu això, però
Cal que no digueu això

L'oració principal és afirmativa i la subordinada, negativa. Altre exemple:

Cal fer això
No cal fer això
Cal no fer això

7. A l'original manuscrit sembla que hi digui *supositives*. Però el fragment sencer no s'acaba d'entendre. És possible que vulgui dir *expositives* tal com designa Fabra les oracions asseveratives.

Batalà Superior

24ª lliçó

12-5-37

divos.

Vam veure que el mot no tenia
dues valors: la de mot negatiu
que s'anteposa al verb i la d'equi-
valent d'una oració.

Podem encara distingir-li una
altra funció: la d'imprimir carac-
ter negatiu a un membre de la
proposició: tots; no tots. Aquest
no anteposat a un membre de l'ora-
ció altre que el verb, no dona
lloc a oracions negatives nió
a oracions afirmatives.

No tots vindran

Era no lluny d'ací.

Observem:

Cal que diguen això

Si volem negar la necessitat de dir
això:

No cal que diguen això

Pero

Cal que no diguen això

Sabent que *res* i *gens* són mots afirmatius, no ens ha d'estranyar que escriguem *no res*, *no gens* amb un valor negatiu. Jugant bé l'ús del *no* ens evitem tot d'equívocs, així:

Res no l'espanta (oració negativa)
No res l'espanta (oració afirmativa)

No res, vol dir, en aquest cas, no el *néant* francès, sinó la més petita cosa.

En barceloní suprimim el *no* de *Res no l'espanta* i el de *No res l'espanta*, i queda una mateixa oració per expressar dos conceptes completament oposats. Cal evitar-ho.

Aquest cas ens demostra com és convenient evitar les modificacions espontànies que imposa el llenguatge parlat. Si no condemnem la supressió del *no* davant del verb en les oracions on apareix algun dels sis mots *gens*, *cap*, *mai*, *enlloc*, *ningú*, *res*, aquests mots prenen un sentit negatiu que ens priva de fer-los aparèixer com a positius en les oracions exclusives, interrogatives, dubitatives i condicionals.

Observem els següents exemples que demostren com en català antic ja existien aquestes construccions:

Negun acte violent no pot ésser de llarga durada...

Negun, ja en el segle XIV està identificat amb els mots d'origen positiu:

Car jo pens que de nengú no dec ésser represa...
quan ella véu que ell res no li deia pensà...

I jamai no et poguí induir...

...car res nul hom no sàpia (nul val com *negun*)

...i si neguna nau ve detràs... (detràs, cerca eren usats en català antic)

Casos en què apareixen aquests mots amb sentit positiu:

Senyor: si mal vos fa nengú, sapiats que ens pesa molt, car si
res me manats que els diga...

No puc creure que l'esperit, si res és...

Qui és que res de bé sàpia...

Quan gens de vent feia

Les folles donzelles que de no res temoregen

Com consir que el món sia creat de no res, he meravella, com de no res pot ésser creat res

Assimilats als mots, més amunt esmentats, trobem:

en ma vida... no
tampoc... no
ni tu ni ell... no

El *no res*, com a forma pronominal, va sense guionet. Quan és un substantiu, es posa al mig un petit guió. I amb *no res*, altres mots o expressions com:

el no-res
el perquè
el Déu-lo-guard
un Déu-n'hi-do i
un Déu-n'hi-doret
un acompte

25a LLIÇÓ

Dimarts 18.V.37

[La negació expletiva]

Quan es dóna una regla que contradeix el costum del llenguatge parlat, en general hom s'excedeix. La regla que fa referència a l'ús del *no* en les oracions on apareix un d'aquells sis mots, diu, simplement que en aquestes oracions és preferible de posar-lo, no que cal posar-lo. No sempre que hi ha un *mai*[,] etc.[,] s'ha de posar el *no*, com fa molta gent: *Tens alguns llibres? Cap*, i no pas: *No cap*.

I és que el *cap*[,] etc.[,] construït sol, no té res a veure amb la regla. Aleshores és una frase el·líptica. No cal, doncs, precedir aquests mots d'un *no*. En francès passa el mateix; tenim per exemple *personne*. Sabem, a més que el *no* s'ha de posar davant del verb i no davant del mot en qüestió.

El no expletiu

Un gran error dels gramàtics fins fa poc, ha estat de voler aplicar les regles de la lògica a la gramàtica. En alguns casos, com en el *no* expletiu, aquelles

regles fallen completament. El *no* expletiu és un *no* que no nega. Apareix precedint el verb en determinades frases que estudiarem dessús, però conservant aquestes un sentit positiu. El trobem ja en el llatí. Heus ací els casos on surt. Si després d'una oració afirmativa el verb de la qual indica temença apareix una subordinada amb el verb en subjuntiu, davant del qual hi ha una negació, aquesta subordinada és entesa com a positiva.

Tinc por que no vingui
Tenia por que no vingués

Amb aquestes oracions indiquem que hom té por de la vinguda. Conservant el verb de la subordinada en subjuntiu, no tenim manera d'expressar la idea de la subordinada afectada de negació.

El castellà ho resolen no posant el *no* quan la subordinada és afirmativa i posant-lo quan és negativa.

Tengo miedo de que venga
Tengo miedo de que no venga

En francès, posant un *ne* en el primer cas i un *ne... pas* en el segon.

J'ai peur qu'il ne viendra
J'ai peur qu'il ne viendra pas

Si en català volem fer la distinció, hem de posar el verb en futur o condicional. Aleshores quan la subordinada és positiva, no hi posem l'adverbi *no*; quan és negativa, l'hi posem.

Tinc por que vindrà
Tinc por que no vindrà
Tenia por que no vingués
Tenia por que no vindria

(El futur és futur respecte a un present –futur absolut–; el condicional, respecte a un passat.) La distinció és, doncs, possible. Tanmateix el *no* expletiu és ben correcte.

El *no* expletiu apareix també en les comparacions. Per l'estudi del *no* en aquests casos és millor començar comparant oracions. Tenim les següents oracions:

Ell caçarà perdus, i Tu pescaràs truites

Comparant-les, diem:

Caçarà ell més perdus que *no* pescaràs tu truites

Perquè surti el *no*, l'oració principal ha d'ésser afirmativa (*Caçarà ell més perdus*) i la comparació, de superioritat o d'inferioritat, mai d'igualtat.

Respecte l'ús d'aquest *no* en les comparacions, cal dir que hi ha casos en què és obligatori, casos en què és potestatiu i casos en què és obligatori el *no pas*. Si l'oració amb la qual efectuem la comparació porta el mateix verb que la comparada, la frase surt així:

Ell caçarà més perdus que *no* en caçaràs tu

en el qual cas, el *no* expletiu és imprescindible. Però si elidim el verb de la segona, podem dir-ho de tres maneres; sense *no*, amb *no*, i amb *no pas*.

Ell caçarà més perdus que tu

Ell caçarà més perdus que no tu

Ell caçarà més perdus que no pas tu

Un cas en què el *no* és obligatori és el d'aquest exemple de construcció, molt pròpia del català antic i encara no perdut en el català modern.

Per què et fingeixes més ignorant que no ets?

Ara diríem:

Per què et fingeixes més ignorant del que ets?

Es recomana restablir la primera construcció. Quan és membre de l'oració subordinada, una altra oració subordinada, ens trobem amb el cas següent:

Considerem les dues oracions que venen a continuació, introduïdes amb la conjunció *que*.

Que ell vingui

Que hi vagi

Suposem que les relacions amb el verb, *M'estimo*, seguit de l'adverbi de comparació, *més*. Direm:

M'estimo més que ell vingui que m'estimo més que hi vagi

Però en aquests casos sempre elidim el verb en la subordinada. Resulta:

M'estimo més que ell vingui que que hi vagi

Per evitar la contigüïtat dels dos *que*, s'ha dictat una regla que diu que enmig s'ha de posar un *no* expletiu.

M'estimo més que ell vingui que *no* que hi vagi

També és admissible:

M'estimo més que ell vingui que no pas que hi vagi

Una altra construcció per evitar la contigüïtat dels dos *que* i l'ús del *no* expletiu, és:

M'estimo més que ell vingui que si hi va

26a LLIÇÓ

Dijous 20.V.37

Sintetitzem la primera regla que fa referència a l'ús del *no* expletiu.

Les subordinades dels verbs que indiquen temença, si són positives poden anar amb *no* i el verb en subjuntiu o sense *no* i el verb en indicatiu; si són negatives, amb *no* i el verb en indicatiu.

Quant a la segona regla, sabem que el *no* expletiu acompanyat alguna vegada del *pas*, pot o cal que sigui posat davant del verb d'una oració comparativa de superioritat o davant del seu complement si el verb està elidit.

D'aquests tals se'n trobarien més que no tinc cabells al cap

En general el *no* està col·locat entre el *que* i el verb, però hi ha alguns casos en què no succeeix així. P. e.

Trobaran allà més belles donzelles que Vostra Altesa no és...

En català antic el verb de la subordinada no es repetia ni s'elidia (si es tracta d'una comparació en la qual figura el mateix verb en les dues oracions) sinó que es substituïa pel verb *fer*. En lloc de dir: *L'esperen amb més devoció que no esperen els jueus el Messies*, deien: *L'esperen amb més devoció que no fan els jueus el Messies*.

En anglès ens trobem que l'ús del verb *fer*{,} *to do*, s'ha estès tant, que els gramàtics anglesos l'anomenen el substitut del verb.

El *no* de les subordinades en les comparacions, és algunes vegades imprescindible. En els casos en què acostumen a substituir el *que no* que introdueix la comparativa per un *del que*, neutre.

Si fos dues vegades més gran que no ets, o bé
Si fos dues vegades més gran del que ets

És molt convenient no arraconar la primera construcció. Exemples:

Dóna més que no promet
Si fossin moltes més que no són
Per què et fingeixes més ignorant que no ets?

Quan s'omet el verb a la subordinada, podem escriure el *no*, no escriure'l i escriure el *no pas*. L'ús d'un o altre ja no és qüestió de gramàtica sinó d'estilística.

Beu més vi ell en un àpat que tu en tot un dia, o
Beu més vi ell en un àpat que no tu en tot un dia, o
Beu més vi ell en un àpat que no pas tu en tot un dia

El fet de suprimir el verb en l'oració subordinada, permet suprimir el *no*. Quant al *pas*, només és admissible si s'elideix el verb. Car si hi ha verb, el *no pas* té un altre valor.

Quan és membre d'una oració subordinada una altra oració subordinada introduïda per la conjunció *que*, escrivim enmig un *no* per evitar la topada. També pot escriure's un *no pas*.

Més m'estimo que ho llencis que no que ho donis
Més m'estimo que ho llencis que no pas que ho donis

Quan els complements de les oracions principal i subordinada comencen en un infinitiu, poden passar les següents coses. Observem el següent exemple.

Més s'estima restar a casa avui que veure les festes
Més s'estima restar a casa avui que no veure les festes

El primer cas queda clar. Quant al segon cas, ens trobem que aquest *no* que precedeix l'infinitiu, no sabem si és un *no* expletiu o un *no* negatiu. És a dir que en el cas de l'exemple no sabem si el que s'estima més és no moure's de casa o bé no anar a veure les festes. La cosa s'ha solucionat així. En el primer cas, o sia quan la subordinada és positiva podem, o no posar-hi res o bé escriure *no pas*. Així:

Més s'estima restar a casa avui que veure les festes
Més s'estima restar a casa avui que no pas veure les festes

El que no es pot fer, és escriure un *no* sol davant. El segon cas, o sia quan la subordinada és negativa és obligatori escriure *no pas* seguit de *no*. Així:

Més s'estima restar a casa avui que no pas no veure les festes

Una construcció que evita l'ús del *no* expletiu en les subordinades que formen part de la subordinada de comparació és la que indica el següent exemple: *És millor que te'n vagis que si et quedes ací*, en lloc de: *És millor que te'n vagis que no que et quedis ací*.

Observem que els *no pas* que hem vist que avancen apareixent formen un tot i no tenen el valor adversatiu com els de les combinacions *no* + verb + *pas*. El *no pas* pot tenir una valor adversativa en casos com els de l'exemple que segueix:

Vindrà no pas avui sinó demà

També podria dir-se:

Vindrà no avui sinó demà

I també en el cas que no neguem tota la idea de l'oració anterior sinó la d'un membre de l'anterior.

Va comprar papers de tots colors. *No pas* de blaus
Sempre surt. *No pas* quan plou.

27a LLIÇÓ

Dimarts 25.V.37

No hi he assistit. Posseeixo els apunts d'un company amb els quals ampliaré les explicacions de la lliçó següent.

28a LLIÇÓ

Dijous 27.V.37

[Usos preposicionals]

Ús de les preposicions a i en

No és d'estranyar que en les determinacions circumstancials de lloc no s'hagi establert una diferència en l'ús de les preposicions *a* i *en*. En català antic ja s'usaven indiferentment una o altra. Ara diem també, per exemple:

Portar un capell al cap, o
Portar un capell en el cap

En castellà en els verbs que indiquen estada hom escriu *en* i en els que indiquen moviment, *a*. Els gramàtics es troben que no poden establir regles que fixin l'ús d'una o altra preposició. Això s'esdevé en general en totes les preposicions febles. És clar que es dibuixen unes preferències que cal assenyalar. Així davant l'article definit masculí en alguns casos es veu una tendència a fer prevaler la preposició *en* sobre la preposició *a*. El llenguatge parlat tendeix a evitar l'equívoc que es podria formar entre *el* i *al*. En canvi davant l'article femení més aviat sembla apreciar-se una repugnància a establir l'encontre entre la *n* de *en* i la *l* de *la*. Per tant hom prefereix la *a*. El llenguatge parlat ho soluciona però amb un *en e la*. El que cal evitar <és> escriure és *a n'* i fins i tot *a n'el* com es féu en la primera fase renaixentista.

En altres casos trobaríem raons que ens fan obertament preferible una preposició damunt l'altra. Així, hom diu:

Parlo al congrés

entenent *congrés* com a reunió de persones. *Al congrés*, és un datiu.

Però en sentit locatiu, o sia entenent *el congrés* no com a reunió de persones sinó com al lloc on aquestes persones es reuneixen, hi ha una tendència dels escriptors moderns a escriure:

Parlo en el congrés

Hi ha regles precises quant a l'ús d'aquestes dues preposicions[,] no en les determinacions de lloc sinó en els complements preposicionals, les quals han estat ja suficientment explicades.

acostumar-se a la beguda
pensar en la mort

Però:

acostumar-se a cantar, i
pensar a fer

En català antic hom escrivia primerament de manera indistinta *a* i *en* davant dels infinitius. La preposició *a* anà més tard predominant fins que la influència castellana ens féu preferir *en*.

També coneixem la regla que es desprèn d'aquest exemple:

En entrar jo, tots s'aixecaren, i no
A l'entrar jo, tots s'aixecaren

La preposició *a* ve del llatí *ad* i significava proximitat en l'espai i la preposició *en* d'*in* en la qual hi havia una idea d'interioritat.

Preposició de

En les determinacions circumstancials de lloc indica punt de partida del moviment. Ja sabem que davant d'un infinitiu i darrera el verb pot introduir el subjecte i el complement directe. També introdueix l'adjectiu pres en sentit partitiu tant si va precedit del verb com no.

Tinc tres cintes noves i dues *de velles*
N'ha comprats molts, de llibres

El defecte que tenen les preposicions febles és que sovint tenen diverses significacions. Aleshores tenim el recurs de substituir-les (en el cas que es pugui) per una preposició forta o per una locució prepositiva. Així ha sortit en francès el *dans* i el *sur*.

Preposicions per i per a

En llatí hi havia les dues següents preposicions: *per* que significava instrument, autor, motiu, causa, i *pro* que significava destinació, finalitat. Fora del nord de França, aquestes dues preposicions quedaren reduïdes a *per* en italià, *per* en català, *por* en castellà i *par* i *por* (que després es canvià en *pour*) en francès. Com que aquests mots tenien el gros inconvenient d'acumular sentits contradictoris, les llengües anaren corregint aquestes deficiències. En italià nasqué, al costat de *per*, *da*. En castellà *por a*, del qual mot ha sorgit per dissimilació l'actual *para*, que els castellans senten com una sola preposició. En català també aparegué espontàniament *per a* per tal d'indicar la destinació, la finalitat. Però la gent tingué sempre el sentiment de la composició. Així, d'un text antic:

per al rei e als duchs

Davant del demostratiu la *a* s'elimina.

A la renaixença la *a* del *per a*, ja havia caigut. Una primera qüestió calgué plantejar. Calia o no, admetre el *per a*? Hi havia uns partidaris del *per sol*. En les oracions passives calia introduir el que fa l'acció no per la preposició *per* sinó per la preposició *de*. Tal cosa era però, absolutament arbitrària car la gent diu sempre *per*. I encara es corria el risc d'incórrer en equívocs com aquest:

Aquesta ciutat ha estat presa dels romans

Els romans: l'han presa o l'han perduda?